

Maksātspējas
kontroles dienests

**MAKSĀTNESPĒJAS
KONTROLES DIENESTA
SKAIDROJUMI UN ATZIŅAS**

2020.07 – 2020.11.

RĪGĀ

SATURS

SAĪSINĀJUMI	3
1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI	4
<i>Par pievienotās vērtības nodokli.....</i>	4
<i>Par kreditora prasījuma iesniegšanas termiņu</i>	4
<i>Par kreditora prasījuma iesniegšanas termiņa beigām.....</i>	5
2. TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS PROCESS	8
<i>Par tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā norādāmām saistībām</i>	8
3. JURIDISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS	10
<i>Par maksājumu veikšanu darbiniekiem no parādnieka līdzekļiem</i>	10
<i>Par atgūto līdzekļu statusu no debitoriem maksātnespējas procesā.....</i>	14
4. FIZISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS.....	16
<i>Par saistību dzēšanas procedūras norisi.....</i>	16
<i>Par fiziskās personas darījumu atcelšanu</i>	17
<i>Par fiziskās personas maksātnespējas procesa turpināšanu</i>	18
<i>Par fiziskās personas maksātnespējas procesu</i>	21
<i>Par parādnieka mantu un ienākumiem fiziskās personas maksātnespējas procesā.....</i>	26
<i>Par apdrošināšanas atlīdzību fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	28
<i>Par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu.....</i>	30
<i>Par parādnieka mantu fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	34
<i>Par saistībām kuras netiek dzēstas fiziskās personas maksātnespējas procesā un par piedziņas vēršanas aizliegumu</i>	37
<i>Par ienākumu novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā</i>	39
<i>Par komunālajiem pakalpojumiem</i>	42
5. PARĀDNIEKA MANTA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ	44
<i>Par parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā</i>	44
6. PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS	48
<i>Par pārrobežu tiesas lēmumu atzīšanu Latvijā</i>	48
<i>Par pārrobežu maksātnespējas procesa atzīšanu</i>	49
7. CITI AR MAKSĀTNESPĒJAS TIESĪBĀM SAISTĪTI JAUTĀJUMI.....	51
<i>Par ieinteresētās personas statusa atzīšanu</i>	51
<i>Par administratora tiesībām</i>	52

SAĪSINĀJUMI

Administrators – maksātspējas procesa administrators;

CSDD – Ceļu satiksmes drošības direkcija;

IK - individuālais komersants;

Maksātspējas reģistrs – Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestais maksātspējas reģistrs;

Ministru kabineta noteikumi Nr. 88 – Ministru kabineta 2015. gada 24. februāra noteikumi Nr. 88 "Kārtība, kādā iemaksā un izmaksā depozītu juridiskās un fiziskās personas maksātspējas procesā";

Ministru kabineta noteikumi Nr. 247 – Ministru kabineta 2016. gada 19. aprīļa noteikumi Nr. 247 "Noteikumi par maksātspējas procesa administratora darbības pārskatu un tā aizpildīšanas kārtību" (spēkā no 2016. gada 30. aprīļa līdz 2019. gada 20. jūlijam);

Ministru kabineta noteikumi Nr. 346 – Ministru kabineta 2019. gada 16. jūlija noteikumi Nr. 346 "Maksātspējas procesa administratora darbības pārskata noteikumi";

Ministru kabineta noteikumi Nr. 995 – Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumi Nr. 995 "Maksātspējīgo darba devēju darbinieku prasījumu apmierināšanas un administratora atlīdzības izmaksas kārtība";

Padomes regula Nr. 1346/2000 – 2000. gada 29. maija Padomes regula (EK) Nr. 1346/2000;

Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848 – Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija regula (ES) 2015/848;

PMLP – Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde;

PVN – pievienotās vērtības nodoklis;

SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību;

TAP – tiesiskās aizsardzības process;

UR – Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs;

VID – Valsts ieņēmumu dienests.

1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

Par pievienotās vērtības nodokli¹

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli, vai administratoram, kurš ir reģistrēts kā PVN maksātājs, ir tiesības lūgt administratora atlīdzībai par darbiniekiem, kuru prasījumi ir apmierināti no darbinieku prasījumu garantiju fonda, pieskaitīt PVN.

Likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" 7. panta pirmās daļas 2. punktā noteikts, ka darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļi tiek izlietoti administratora atlīdzības samaksai par darbinieku prasījumu iesniegšanu, savukārt 10. panta otrajā daļā noteikts, ka darbinieku prasījumu iesniegšanas, izskatīšanas un apmierināšanas un administratora atlīdzības izmaksāšanas kārtību nosaka Ministru kabinets.

Ministru kabineta noteikumu Nr. 995 15. punktā noteikts, ka administrators ir tiesīgs saņemt atlīdzību 6,40 *euro* apmērā par katru darbinieku, kura prasījumi saskaņā ar Maksātnespējas administrācijas lēmumu ir apmierināti no darbinieku prasījumu garantiju fonda.

Maksātnespējas likuma 169. panta septītajā daļā noteikts, ka likumā noteiktajai administratora atlīdzībai par administratora pienākumu veikšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā papildus tiek pieskaitīts pievienotās vērtības nodoklis, ja administrators ir reģistrēts VID PVN maksātāju reģistrā.

Maksātnespējas likuma 169. panta septītā daļa attiecināma uz to administratora atlīdzību par administratora pienākumu veikšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā, kura noteikta Maksātnespējas likumā, savukārt administratora atlīdzības segšana par darbiniekiem, kuru prasījumi saskaņā ar Maksātnespējas kontroles dienesta lēmumiem ir apmierināti no darbinieku prasījumu garantiju fonda, notiek pamatojoties uz likumu "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" un Ministru kabineta noteikumiem Nr. 995.

Tādējādi administratora atlīdzībai par darbiniekiem, kuru prasījumi ir apmierināti no darbinieku prasījumu garantiju fonda, papildus nav pieskaitāms PVN.

Par kreditora prasījuma iesniegšanas termiņu²

Iesniegumā lūgts sniegt skaidrojumu par kreditora prasījuma iesniegšanas termiņa ievērošanu. Proti, vai tas vērtējams pēc analogijas ar Civilprocesa likuma 48. pantu un uzskatāms, ka kreditora prasījums ir nodots, ja tas ir nosūtīts pēdējā dienā pa pastu. Papildus lūgts sniegt informāciju par to, kur vēl var atrast kādu citu Maksātnespējas kontroles dienesta sniegtu skaidrojumu par šo aspektu.

Ņemot vērā iesnieguma saturu, jautājums ir par to, vai Civilprocesa likuma 48. pantā noteiktais ir piemērojams attiecībā uz kreditora prasījuma iesniegšanu (Maksātnespējas likuma 73. pants).

Maksātnespējas likuma 73. panta pirmajā daļā noteikts, ka kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami maksātnespējas procesa administratoram mēneša laikā no dienas, kad

¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 7. jūlija vēstule Nr. 1-49n/2020/54

² Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 4. novembra vēstule Nr. 1-49n/2020/74

maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Šā panta otrajā un trešajā daļā noteikts, ja kreditors ir nokavējis Maksātnespējas likuma 73. panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

No minētā izriet, ka kreditoram, uzzinot par maksātnespējas procesa pasludināšanu, ir jāiesniedz administratoram kreditora prasījums Maksātnespējas likuma 73. panta pirmajā vai otrajā daļā noteiktajā termiņā. Papildus norādams, ka Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā likumdevējs skaidri un nepārprotami noteicis, ka gadījumā, ja netiek ievērots šajā pantā noteiktais kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš, tad pēc šā termiņa kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

Ievērojot to, ka Maksātnespējas likumā nav noteikta termiņu aprēķināšana maksātnespējas procesā, pēc analogijas ir piemērojamas attiecīgās Civilprocesa likuma normas. Līdz ar to, kreditoru prasījumu iesniegšanai maksātnespējas procesā ir piemērojams Civilprocesa likuma 47. pants attiecībā uz procesuālo termiņu skaitījuma sākumu un 48. pants attiecībā un procesuālo termiņu izbeigšanu.

Ņemot vērā minēto secināms, ka kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš ir nosakāms atbilstoši Civilprocesa likuma 47. un 48. pantā noteiktajam.

Papildus informējam, ka Maksātnespējas kontroles dienesta tīmekļa vietnē <https://www.mkd.gov.lv/lv/skaidrojumi-un-atzinas> var iepazīties ar Maksātnespējas kontroles dienesta skaidrojumiem un atziņām, tostarp par kreditora prasījuma iesniegšanu.

Par kreditora prasījuma iesniegšanas termiņa beigām³

Iesniegumā lūgts sniegt skaidrojumu par kreditora prasījuma iesniegšanas termiņa beigām fiziskās personas maksātnespējas procesā, gadījumā, ja fiziskai personai nav mantas.

Maksātnespējas likuma 141. panta pirmā daļa noteic, ka kreditoru prasījumi pret parādnieku ir iesniedzami administratoram šā likuma XIII nodaļā noteiktajā kārtībā. Ja kreditors nokavējis šā likuma 73. panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem, skaitot no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts.

Maksātnespējas likuma 73. panta pirmā daļa noteic, ka kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktais viena mēneša termiņš atbilstoši tiesību normā noteiktajam viennozīmīgi skaitāms no dienas, kad maksātnespējas reģistrā ir izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Savukārt Maksātnespējas likuma 141. panta

³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 13. novembra vēstule Nr. 1-49n/2020/78

pirmajā daļā noteiktie seši mēneši ir maksimāli pieļaujamais termiņš, bet ne absolūti paredzētais termiņš, jo likumdevējs ir paredzējis, ka termiņš kreditoru prasījumu iesniegšanai pie attiecīga apstākļa, ja tas iestājas, pirms notecējis maksimāli paredzētais sešu mēnešu termiņš, var būt īsāks. Tādējādi kreditoram nav nekāda pamata paļauties, ka, nokavējot sākotnējo viena mēneša termiņu no ieraksta izdarīšanas maksātnespējas reģistrā, kreditoram jebkurā gadījumā būs tiesības iesniegt kreditora prasījumu vēl piecu mēnešu laikā.

Maksātnespējas likumā nostiprinātais kreditoru vienlīdzības princips nozīmē visiem konkrētā parādnieka kreditoriem vienādas iespējas un tiesības konkrētajā maksātnespējas procesā, tai skaitā vienādu termiņu sava kreditora prasījuma iesniegšanai pret konkrēto parādnieku. Līdz ar to kreditoru vienlīdzības princips ir pārkāpts gadījumā, ja viena maksātnespējas procesa ietvaros visiem kreditoriem netiek nodrošinātas vienādas iespējas realizēt savas tiesības, proti, attiecībā uz tiesībām iesniegt kreditora prasījumu tiek paredzēti dažādi termiņi.

Maksātnespējas likuma 141. panta pirmā daļa kā nosacījumu, kad kreditora prasījumu iesniegšanas termiņš beidzas, lai gan vēl nav pagājuši seši mēneši no ieraksta izdarīšanas maksātnespējas reģistrā, norāda dienu, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts.

Maksātnespējas likuma 111. panta pirmā daļa (ievērojot Maksātnespējas likuma 128. panta pirmo daļu)⁴ noteic, ka administrators divu mēnešu laikā no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas sastāda parādnieka mantas pārdošanas plānu vai ziņojumu par parādnieka mantas neesamību. Ziņojums par mantas neesamību tiek sastādīts, ja administrators konstatē, ka parādniekam nav mantas vai tās apmērs ir mazāks par depozīta apmēru, atbilstoši Maksātnespējas likuma 112. panta pirmajai daļai.

Tātad, likumdevējs ir paredzējis, ka administratoram divu mēnešu laikā no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas ir pienākums sastādīt vai nu parādnieka mantas pārdošanas plānu, ja bankrota procedūras ietvaros ir veicama parādnieka mantas pārdošana, vai ziņojumu par mantas neesamību.

Savukārt Maksātnespējas likuma 112. panta ceturtnā daļa noteic, ja 15 dienu laikā no dienas, kad nosūtīts ziņojums par parādnieka mantas neesamību, nav saņemti kreditoru iebildumi, administrators īsteno ziņojumā par parādnieka mantas neesamību norādīto priekšlikumu par maksātnespējas procesa turpmāko risinājumu.

Maksātnespējas kontroles dienests uzskata, ka parādnieka mantas pārdošana un atgūšana, ja tiek sastādīts ziņojums par mantas neesamību un bankrota procedūras ietvaros netiek veiktas nekādas parādnieka mantas pārdošanas vai atgūšanas darbības, uzskatāma par pabeigtu, kad ir notecējis Maksātnespējas likuma 112. panta ceturtnajā daļā noteiktais termiņš kreditoru iebildumu izteikšanai uz ziņojumu par mantas neesamību. Ja 15 dienu laikā uz ziņojumu par parādnieka mantas neesamību nav saņemti kreditoru iebildumi, atbilstoši Maksātnespējas likuma 149. panta pirmajai daļai administratoram ir pienākums sastādīt paziņojumu par bankrota procedūras pabeigšanu un to 15 dienu laikā nosūtīt kreditoriem, tādējādi īstenojot ziņojumā par parādnieka mantas neesamību norādīto priekšlikumu par procesa turpmāko risinājumu, kā to noteic Maksātnespējas likuma 112. panta ceturtnā daļa.

Ņemot vērā iepriekš minēto norādāms, ka maksātnespējas procesa gaitā administratora sastādīti dokumenti primāri pilda kreditoru informēšanas funkciju, proti, nodrošinot parādnieka kreditoriem informāciju par administratora veiktajām un plānotajām darbībām maksātnespējas

⁴ Fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot šīs nodaļas noteikumus.

procesa ietvaros, nodrošinot kreditoriem tiesības izteikt iebildumus vai priekšlikumus attiecībā uz maksātnespējas procesa norisi. Ziņojums par mantas neesamību ir pielīdzināms mantas pārdošanas plānam, jo pēc būtības abi minētie dokumenti atbilst vienam dokumentu tipam, kas tiek sastādīts, izvērtējot parādnieka mantisko stāvokli. Līdz ar to gadījumā, ja maksātnespējas procesa ietvaros tiek sastādīts ziņojums par mantas neesamību, tad kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš izbeidzas, kad ir notecējis 15 dienu termiņš kreditoru iebildumu sniegšanai par ziņojumu par mantas neesamību.

2. TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS PROCESS

Par tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā norādāmām saistībām⁵

No Iesnieguma izriet, ka parādniekam ir uzsākts TAP un divu mēnešu laikā tam ir jāizstrādā TAP pasākumu plāns. Līdz ar to ir radies jautājums par parādnieka saistībām, kuras jānorāda TAP pasākumu plānā un kreditoru loku, ar kuriem jāsaņā TAP pasākumu plāns. Proti, pret parādnieku ir celta prasība tiesā par zaudējumu piedziņu un pirmā tiesas sēde ir nozīmēta tikai decembrī. Līdz ar to uz TAP pasākumu plāna izstrādāšanas un saņāšanas brīdi nav tiesiska dokumenta, kas var būt par pamatu šādu saistību iekļāšanai parādnieka grāmatvedības dokumentos.

Nemot vērā iepriekš minēto, lūgts sniegt skaidrojumu par to, vai aprakstītajā gadījumā TAP pasākumu plānā ir jāiekļauj šāda veida saistības un TAP pasākumu plāns jāsaņā ar šādu kreditoru?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 6. panta 2. punktu TAP visiem kreditoriem tiek dotas vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu saskaņā ar saistībām, kuras tie nodibinājuši ar parādnieku pirms procesa uzsākšanas. Līdz ar to ārpus TAP pasākumu plāna īstenošanas (arī tā izstrādes un saņāšanas laikā) kreditori nav tiesīgi prasīt no parādnieka parāda atmaksu vai citu darbību veikšanu, kas varētu būt pretējas kreditoru kopuma interesēm vai pasliktināt kreditora finansiālo stāvokli, jo visiem kreditoriem ir vienlīdzīgas tiesības uz kreditora prasījuma pēc iespējas pilnīgāku apmierināšanu Maksātnespējas likumā paredzētajā kārtībā.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma normām par parādnieka kreditoru ir atzīstama persona, kurai pastāv prasījuma tiesības pret parādnieku. Konkrētajā gadījumā jāņem vērā, ka kreditors ir vērsies tiesā ar prasību pret parādnieku par zaudējumu piedziņu, kuru parādnieks neatzīst un šis strīds tiks risināts tiesā. Juridiskajā literatūrā pausts viedoklis, ka TAP gadījumā kreditora tiesības ir jebkuram parādnieka kreditoram, kura prasījums ir atspoguļots parādnieka grāmatvedības un prasījumu pamatojošos dokumentos. Tādējādi TAP pasākumu plānā ir jānorāda visas saistības, arī tādas, par kurām pastāv strīds.⁶ Tomēr Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā ir jānošķir situācija, kad parādnieks patvaļīgi ir izvēlējis kādu kreditora prasījumu neatzīt, ko Senāts ir atzinis par Maksātnespējas likumam neatbilstošu rīcību⁷, un tādu strīdu par kreditora prasījuma pastāvēšanu, kas TAP plāna saņāšanas laikā tiek risināts tiesā.

Proti, strīda risināšanas laikā, kamēr vēl nav noskaidrots kreditora prasījuma pastāvēšanas fakts, nebūtu pamatoti atzīt, ka šādam kreditoram ir visas Maksātnespējas likumā noteiktās tiesības, tajā skaitā, tiesības saņānot TAP pasākumu plānu.

Jānorāda, ka Maksātnespējas likums kā TAP piemērošanas priekšnoteikumu neparedz parādniekam pienākumu atzīt visas saistības, par kurām pastāv strīds, kurš tiek risināts tiesā. Tas, ka parādnieks savas maksātspējas atjaunošanai vēlas izmantot TAP, nenozīmē, ka parādniekam automātiski jāatzīst (jāsedz) visas saistības, kuru izpildi pieprasa kreditori. TAP pats par sevi nerisina pušu strīdus, bet gan nosaka saistību izpildes kārtību. Turklāt visu TAP iesaistīto personu

⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 8. oktobra vēstule Nr. 1-49n/2020/70

⁶ Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.¹ nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. — Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 379.lpp.

⁷ Turpat, 378.lpp.

interesēs ir iespējami ātri noskaidrot kreditora prasījuma tiesisko statusu, kas veicina stabilitāti un TAP mērķu sasniegšanu.⁸

Līdz ar to, kamēr nav tiesiski konstatētas kreditora tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, Iesniegumā norādītais prasījums, par kuru pastāv strīds, nav iekļaujams TAP pasākumu plānā starp prasījumiem, uz kuriem attiecas TAP metodes un kuri būtu jāsedz TAP ietvaros, un attiecīgajam kreditoram nav pamata piedalīties TAP pasākumu plāna saskaņošanā.

Vienlaikus norādāms, ka Maksātnespējas likuma 40. panta ceturtais daļas 1. punkts noteic, ka TAP pasākumu plānā norāda visas parādnieka maksājumu saistības un to pamatu [..]. Savukārt minētā panta ceturtais daļas 2. punkts īpaši paredz, ka TAP pasākumu plānā atsevišķi jānorāda tās parādnieka saistības, kuru izpildei kreditori ir cēlušies prasību tiesā [..]. Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, konkrētajā gadījumā TAP plānā būtu jānorāda informācija par saistībām, par kurām pastāv strīds (kreditors pret parādnieku tiesā ir cēlis prasību par zaudējumu piedziņu, kuru parādnieks neatzīst), jo tas var sniegt kreditoriem pilnīgāku priekšstatu par parādnieka finansiālās situācijas attīstību un riskiem.

⁸ Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.¹ nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. — Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 367.lpp.

3. JURIDISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS

Par maksājumu veikšanu darbiniekiem no parādnieka līdzekļiem⁹

Vēstulē norādīts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesā ir pieteikti un atzīti darbinieku prasījumi, kurus šobrīd iespējams segt no parādnieka naudas līdzekļiem. Vienlaikus ir prognozējams, ka šis maksātnespējas process turpināsies vēl ilgu laiku, jo pret parādnieku ir uzsākta tiesvedība. Līdz ar to lūgts sniegt viedokli, vai minētajā situācijā administrators ir tiesīgs veikt maksājumus darbiniekiem no parādnieka līdzekļiem vēl pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu saraksta un kreditoru prasījumu segšanas plāna sagatavošanas.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 117. panta pirmo daļu administrators 15 dienu laikā pēc parādnieka mantas pārdošanas plāna izpildes sastāda juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu sarakstu un kreditoru prasījumu segšanas plānu atbilstoši šā likuma 118. pantā noteiktajai kārtībai.

Maksātnespējas likuma 117. panta trešajā daļā ir noteikts, ka administrators uzsāk kreditoru prasījumu apmierināšanu saskaņā ar juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu sarakstu un kreditoru prasījumu segšanas plānu, ja 15 dienu laikā pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu saraksta un kreditoru prasījumu segšanas plāna izsūtīšanas nav saņemti kreditoru iebildumi.

Gadījumos, kad administrators, apzinot faktisko parādnieka (maksātnespējīgā darba devēja) finansiālo un saimniecisko stāvokli, konstatē, ka parādnieka naudas līdzekļu apmērs ir pietiekams, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma 118. pantā noteiktajai kārtībai apmierinātu visus kreditoru prasījumus, tostarp darbinieku prasījumus, viņš var nevērsties Maksātnespējas kontroles dienestā ar iesniegumu par darbinieku prasījumu apmierināšanu no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem, bet atbilstoši sastādītajam juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu sarakstam un kreditoru prasījumu segšanas plānam īstenot darbinieku prasījumu apmierināšanas procedūru atbilstoši Maksātnespējas likuma 118. pantā noteiktajai kārtībai un apmēram.

Vienlaikus jāņem vērā, ka administrators var nevērsties Maksātnespējas kontroles dienestā ar minēto iesniegumu tikai tad, ja darbinieku prasījumus ir iespējams segt saprātīgā laikā pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Par dokumentu nodošanu maksātnespējas procesa administratoram¹⁰

Iesniegumā norādīts, ka 2019. gada maijā tika pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process. Parādnieka juridiskā adrese un saimnieciskās darbības faktiskā vieta uz maksātnespējas procesa pasludināšanas brīdi bija reģistrēta Liepājā. Parādnieka administratora prakses vieta atrodas Valmierā. Parādnieka pārstāvis esot aicinājis administratoru ierasties Liepājā un pārņemt parādnieka dokumentāciju un mantu. Parādnieks pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas esot bijis ražošanas uzņēmums, līdz ar to dokumentu apjoms, kas atrodas Parādnieka juridiskajā adresē, esot ievērojams.

Pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators ar rīkojumu esot uzdevis parādnieka pārstāvim nodot dokumentus administratoram. Administrators Liepājā esot

⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 15. septembra vēstule Nr. 1-49n/2020/66

¹⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 23. septembra vēstule Nr. 1-49n/2020/68

ieradies vienu reizi. Savas vizītes laikā administrators veica parādnieka mantas inventarizāciju, bet atteicās no parādnieka pārstāvja pieņemt parādnieka grāmatvedības dokumentus, norādot, ka vēlas, lai parādnieka pārstāvis tos nogādā administratoram uz prakses vietu Valmierā.

Administrators esot norādījis, ka viņam esot jāinventarizē un jāpārņem tikai tie dokumenti, kas tam ir nodoti ar pieņemšanas nodošanas aktu, nevis visi ar Parādnieka saimniecisko darbību saistītie dokumenti, kas atrodas tā juridiskajā adresē.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par šādiem jautājumiem:

1) Vai administratoram pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas pašam pēc savas iniciatīvas ir jāpārņem visi uzņēmuma dokumenti, aktīvi piedaloties to inventarizācijā un pašam ierodoties uzņēmuma atrašanās vietā?

2) Vai administratora rīcība, ierodoties parādnieka juridiskajā adresē (atrašanās vietā) un veicot mantas inventarizāciju, bet pēc mantas inventarizācijas veikšanas atsakoties klātienē pieņemt no parādnieka pārstāvja uzņēmuma dokumentāciju, ko administrators iepriekš ar savu rīkojumu ir pieprasījis parādnieka pārstāvim, ir tiesiska?

3) Parādnieka pārstāvis vai administrators ir atbildīgs par parādnieka visas dokumentācijas turpmāko saglabāšanu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas pie apstākļiem, kad parādnieka pārstāvis ir aicinājis administratoru to pārņemt, administrators to ir atteicies darīt, kā arī administrators uzņēmuma dokumentāciju nav nodevis ar aktu atpakaļ parādnieka pārstāvja glabāšanā un atbildībā? No kādiem līdzekļiem tiek segti šādi, parādnieka dokumentācijas glabāšanas izdevumi?

4) Cik ilgi parādnieka pārstāvis ir atbildīgs par parādnieka dokumentu (kuru apjoms ir ievērojams) saglabāšanu, ja administrators savas vizītes laikā parādnieka atrašanās vietā tos vispār ir atteicies pārņemt? Kurš būs atbildīgs par parādnieka dokumentu, ko administrators ir atteicies pārņemt no parādnieka pārstāvja, glabāšanu gadījumā, ja telpas, kurās pašlaik atrodas parādnieka visa dokumentācija, izies no parādnieka pārstāvja kontroles (beidzas telpu nomas līgums un/vai telpām mainās īpašnieks)?

5) Vai parādnieka pārstāvim ir pienākums saviem spēkiem un uz sava rēķina vest uzņēmuma dokumentāciju uz administratora prakses vietu (vairāk kā 300 km no parādnieka atrašanās vietas), kas dokumentu ievērojamā apjoma dēļ nav tik viegli izdarāms bez papildu izdevumiem?

No Maksātnespējas likuma 65. panta 1. punkta izriet, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators nekavējoties pieņem lēmumu par parādnieka pārstāvja vai pārstāvju noteikšanu juridiskās personas maksātnespējas procesa lietā.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 70. panta otro daļu parādnieka pārstāvis ar pieņemšanas un nodošanas aktu nodod administratoram visu parādnieka mantu, organizatoriskos, personāla un grāmatvedības dokumentus, rīkojumus, izziņas, pārskatus un saraksti, kā arī parādnieka zīmogu un spiedogu administratora noteiktajā termiņā, kas nevar būt īsāks par trim dienām un garāks par 10 dienām pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas. Parādnieka pārstāvja pienākums ir sagatavot nododamās parādnieka mantas un dokumentu sarakstu. Parādnieka pārstāvis dokumentus administratoram nodod, sakārtojot tos atbilstoši lietvedības noteikumiem.

Ne pilnībā visi dokumenti, kas varētu atrasties parādnieka adresē būtu uzskatāmi par organizatoriskiem, personāla un grāmatvedības dokumentiem, rīkojumiem, izziņām, pārskatiem un saraksti, līdz ar to varētu būt situācija, ka administrators prakses vietā lūdz nogādāt tikai dokumentus, kas attiecināmi uz Maksātnespējas likuma 70. panta otrajā daļā minēto. Ņemot vērā,

ka normatīvie akti noteic konkrētu kārtību, kā jābūt sistematizētiem nododamajiem dokumentiem un dokumentu nodošana tiek fiksēta ar pieņemšanas un nodošanas aktu, tad administrators kļūst atbildīgs par dokumentu saglabāšanu pēc dokumentu pieņemšanas. Līdz ar to parādnieka pārstāvim jānodrošina dokumentu uzglabāšana līdz to nodošanai administratoram.

Maksātnespējas likuma 71. panta pirmajā daļā noteikts, ka parādnieka pārstāvim ir pienākums tiesas vai administratora pieprasītās ziņas par parādnieku sniegt nekavējoties, bet ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc pieprasījuma nosūtīšanas dienas. Minētā panta trešajā daļā noteikts, ka parādnieka pārstāvis iesniedz pieprasītās ziņas vai attiecīgu paziņojumu par to, ka viņš nevar sniegt pieprasītās ziņas, apliecinot to ar parakstu. Ja administrators ar ierakstītu pasta sūtījumu uz parādnieka pārstāvja dzīvesvietas adresi nosūtījis pieprasījumu sniegt ziņas, uzskatāms, ka parādnieka pārstāvis šo pieprasījumu ir saņēmis septītajā dienā pēc nosūtīšanas un tā saturs viņam ir zināms (Maksātnespējas likuma 71. panta ceturtais daļa).

Turklāt Maksātnespējas likuma 70. panta otrajā daļā un 71. panta pirmajā daļā noteiktie termiņi attiecībā uz parādnieka pārstāvja pienākumiem, ņemot vērā minētajās normās ietverto formulējumu ("nodod administratoram", nevis "var nodot" un "ir pienākums", nevis "ir tiesības"), ir imperatīvi, t.i., tādi, kuru izpilde ir obligāta (*J. Neimanis. Ievads tiesībās. Rīga: Autora izdevums, 2004. gads, 52. lpp.*). Līdz ar to secināms, ka parādnieka pārstāvim ir obligāti jāievēro likumdevēja noteiktie pienākumi.

Maksātnespējas likuma 26.¹ panta pirmā daļa noteic, ka administrators savā prakses vietā kārtu savu lietvedību (...). Atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta ceturtajai daļai, administrators nodrošina to, ka viņš ir sasniedzams prakses vietas adresē, izmantojot norādīto kontaktinformāciju, kā arī viņam adresētās korespondences (tajā skaitā ar drošu elektronisko parakstu parakstīto dokumentu) saņemšanu.

Līdz ar to var secināt, ka administratoram jānodrošina iespēja maksātnespējas procesā iesaistītajām personām administratora prakses vietā iepazīties ar parādnieka maksātnespējas procesa lietas materiāliem. Ņemot vērā minēto, atzīstams, ka ir pamatota administratora prasība nogādāt Maksātnespējas likuma 70. panta otrajā daļā noteiktos dokumentus administratora prakses vietā, lai administrators varētu pildīt Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus. Dokumentu nogādāšana līdz administratora prakses vietai izriet no Maksātnespējas likuma 70. pantā noteiktajiem parādnieka pārstāvja pienākumiem. Jāņem vērā, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 65. panta 13. punktam administratora pienākumos ietilpst nodot valsts arhīvam glabāšanā maksātnespējīgā uzņēmuma dokumentāciju, līdz ar to administrators ir atbildīgs par maksātnespējīgā uzņēmuma dokumentācijas glabāšanu pēc to pārņemšanas.

Savukārt Maksātnespējas likuma 26. panta sestā daļa noteic, ka administrators savā prakses vai parādnieka atrašanās vietā kārtu juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu, kurā iekļauj visu ar juridiskās personas maksātnespējas procesu un fiziskās personas maksātnespējas procesu saistīto informāciju un dokumentus, kā arī sastāda attiecīgā procesa lietā esošo dokumentu sarakstu.

Attiecībā uz izmaksām, kas varētu rasties parādnieka pārstāvim saistībā ar dokumentu nogādi administratoram, norādāms, ka Maksātnespējas likums neparedz parādnieka pārstāvim iespēju prasīt no administratora segt izdevumus par parādnieka pārstāvja pienākumu pildīšanu, jo atbilstoši Maksātnespējas likuma 62. panta otrajai daļai juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta mērķis ir segt juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas, ja parādniekam nav mantas vai tās apmērs ir mazāks par depozīta apmēru un kreditori nav izlēmuši

izmantojot citu finansēšanas avotu. Savukārt Maksātnespējas likuma 170. panta otrajā daļā ir uzskaitīts, kādus izdevumus iekļauj juridiskās personas maksātnespējas procesa izdevumos.

Tajā pašā laikā nebūtu samērīgi pieprasīt no parādnieka pārstāvja segt nesamērīgi lielus naudas līdzekļus par Iesniegumā minētā pienākuma izpildi.

Proti, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 65. panta 2. punktu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators nekavējoties uzsāk parādnieka dokumentu un mantas pilnu inventarizāciju un sastāda parādnieka bilanci.

Atbilstoši likuma "Par grāmatvedību" 11. pantam inventarizācija sastāv no uzņēmuma īpašumā un lietojumā esošo līdzekļu apsekošanas dabā, prasību un saistību summu saskaņošanas ar debitoriem un kreditoriem, kā arī inventarizācijas rezultātu reģistrācijas inventarizācijas sarakstos un salīdzināšanas ar grāmatvedības datiem. Sastādītos inventarizācijas sarakstus pievieno inventarizācijas aktam.

Ministru kabineta 2003. gada 21. oktobra noteikumu Nr. 585 "Noteikumi par grāmatvedības kārtošanu un organizāciju" 51. punktā noteikts, ka uzņēmuma vadītājs ir atbildīgs par inventarizācijām uzņēmumā. Tā kā saskaņā ar Maksātnespējas likuma 64. panta pirmās daļas 1. punktu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administratoram ir visas normatīvajos aktos, parādnieka statūtos vai līgumos paredzētās pārvaldes institūciju tiesības, pienākumi un atbildība, tad attiecīgi pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators ir atbildīgs par inventarizāciju maksātnespējīgā uzņēmumā, kas, kā iepriekš secināts, ietver arī inventarizācijas akta sastādīšanu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, atbilstoši Maksātnespējas likuma 64. panta pirmās daļas 1. punktam un 65. panta 2. punktam pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas maksātnespējīgās juridiskās personas mantas inventarizācijas aktu sastāda administrators.

Tātad, ja parādniekam ir ievērojams dokumentācijas apjoms, tad katrā konkrētā gadījumā administratoram būtu jāizvērtē, vai dokumentu nogādāšana administratora prakses vietā vispār ir lietderīga un iespējama, ņemot vērā to, ka administratoram inventarizācijas akta sastādīšana ir jāveic parādnieka galvenajā darbības vietā (vai juridiskajā adresē).

Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests uzskata, ka katru konkrēto situāciju ir iespējams risināt, informējot administratoru par cēloņiem, kuru dēļ parādnieka dokumentus nav lietderīgi nogādāt ārpus parādnieka galvenās darbības vietas, kā arī Maksātnespējas likums neaizliedz parādnieka pārstāvim vienoties ar administratoru par lietderīgāko risinājumu.

Tajā pašā laikā norādāms, ka administratora kā maksātnespējas procesa vadītāja ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to, atbilstoši administratora norādījumiem, parādnieka dokumentāciju būtu pieļaujams glabāt arī maksātnespējīgā uzņēmuma teritorijā, bet ja administrators nevar nodrošināt dokumentācijas drošu uzglabāšanu un efektīvu maksātnespējas procesa norisi, tad minētās darbības nav pieļaujamas. Atbildība par pieņemtajiem lēmumiem izriet no administratora pienākumiem.

Par atgūto līdzekļu statusu no debitoriem maksātnespējas procesā¹¹

Iesniegumā norādīts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa ietvaros administrators ir atzinis nodrošinātā kreditora prasījumu, kura prasījuma tiesības pret parādnieku ir nodrošinātas ar komercķīlu. Komerčķīlas priekšmetā ietilpst visa komercķīlas devēja (parādnieka) manta kā lietu kopība uz ieķīlāšanas brīdi, kā arī lietu kopības nākamās sastāvdaļas. Uz maksātnespējas procesa pasludināšanas brīdi parādniekam tika konstatētas prasījuma tiesības pret vairākiem debitoriem. Administrators veica virkni parādu atgūšanas darbības, kā rezultātā debitori ir pārskaitījuši naudas līdzekļus sava parāda segšanai uz juridiskās personas maksātnespējas procesā atvērto norēķinu kontu. Maksātnespējas likuma 89. panta pirmās daļas 1. punktā ir noteikts, ka kreditoru sapulce pieņem lēmumu par administratora atlīdzības noteikšanu. Savukārt Maksātnespējas likuma 169. panta otrā un trešā daļa nosaka administratora atlīdzību par parādnieka neieķīlātās mantas pārdošanu, par atgūto mantu, kā arī ieķīlātās mantas pārdošanu.

Papildus iesniegumā norādīts, ka Maksātnespējas likumā nav tieša regulējuma attiecībā uz administratoram pienākošos atlīdzību par ieķīlāto debitoru parādu atgūšanu. Šajā sakarā, ņemot vērā, ka: a) nodrošinātajam kreditoram balss tiesības kreditoru sapulcē ir tikai gadījumā, ja tiek izskatīts jautājums par administratora atcelšanu Maksātnespējas likuma 90. panta otrajā daļā noteiktajā gadījumā; b) Maksātnespējas likuma 169. panta trešajā daļā ir noteikta atlīdzība tikai par ieķīlātās mantas pārdošanu, nevis ieķīlāto debitoru parādu atgūšanu; un c) atbilstoši Maksātnespējas likuma 6. panta 1. punktā definētajam tiesību saglabāšanas principam, procesā tiek ievērotas pirms procesa iegūtās kreditoru tiesības, lūgts sniegt viedokli uz sekojošiem jautājumiem:

1. Vai summas, kas saņemtas, realizējot prasījuma tiesības (atgūtas) pret ieķīlātajiem debitoru parādiem, ir izmaksājamas nodrošinātajam kreditoram vai nenodrošinātajiem kreditoriem, ja procesā netiek pārdotas (cedētas) prasījuma tiesības kā tādas?

2. Vai kreditoru sapulce atbilstoši Maksātnespējas likuma 89. panta 1. punktam ir tiesīga noteikt administratoram atlīdzību par atgūtajiem debitoru parādiem, ņemot vērā to, ka prasījuma tiesības pret sabiedrības debitoriem kā lietu kopības sastāvdaļa ir ieķīlātas par labu nodrošinātajam kreditoram?

3. Ja saistībā ar otro jautājumu kreditoru sapulcē netiek panākta vienošanās vai tā nevar tikt panākta, ja atbilde uz otro jautājumu ir tāda, ka kreditoru sapulcei nav šādu tiesību, tad atbilstoši kurai tiesību normai administratoram ir jāaprēķina atlīdzība par ieķīlāto debitoru parādu atgūšanu:

- pēc Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 1. punkta 10% apmērā no naudas līdzekļiem no atgūtās parādnieka mantas, kuri atgūti līdz parādnieka mantas pārdošanas plāna vai ziņojuma par mantas neesamību sastādīšanai;
- pēc Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 2. punkta 10% apmērā no summas, kas paredzēta izmaksai kreditoriem;
- pēc Maksātnespējas likuma 169. panta trešās daļas kā atlīdzība par ieķīlātās mantas pārdošanu.

Maksātnespējas likuma 92. pantā noteikts, ka "parādnieka mantas" jēdzienā ietilpst

¹¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 6. novembra vēstule Nr. 1-49n/2020/76

parādnieka nekustamais īpašums, kustamā manta, tai skaitā naudas līdzekļi; naudas līdzekļi, kas iegūti, atsavinot parādnieka mantu; saskaņā ar šā likuma 93. pantu atgūtā manta; augļi, kas iegūti no parādnieka mantas maksātnespējas procesa laikā; maksātnespējas procesa laikā cita tiesiski iegūtā manta; parādnieka ienākumi, kas gūti fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā.

Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteikts, ka atgūtā manta šā likuma izpratnē ir naudas līdzekļi, kā arī cita manta, kas iekļauta parādnieka mantā juridiskās personas maksātnespējas procesa laikā, pamatojoties uz prasījuma tiesībām pret trešajām personām.

No minētā nepārprotami izriet, ka parādnieka prasījuma tiesības ietilpst "parādnieka mantas" jēdzienā, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 3. punktu un 93. panta pirmās daļas 1. punktu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likumā nostiprināto mērķi un principiem kreditoru kopuma likumisko interešu aizsardzībai ir jābūt tādai, kas nodrošina reālu naudas līdzekļu atgūšanu kreditoru prasījumu segšanai maksātnespējas procesā, nevis tikai formālu prasījuma tiesību iegūšanu pret personām, no kurām nav iespējams piedzīt prasījumu. Iesniegumā norādīts, ka administrators veica virkni parādu atgūšanas pasākumu, kā rezultātā debitori ir pārskaitījuši naudas līdzekļus sava parāda segšanai uz juridiskās personas maksātnespējas procesā atvērto norēķinu kontu. Tādējādi secināms, ka administratora aktīvo darbību rezultātā parādnieka prasījuma tiesības pret debitoriem ir pārvērtušās naudas līdzekļos.

Nemot vērā minēto un iesniegumā norādīto, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā naudas līdzekļi, kas iegūti parādu atgūšanas procesā, nezaudē ieķīlātās mantas statusu, līdz ar to tie ir uzskatāmi par nodrošinājumu kalpojošo (ieķīlāto) parādnieka mantu un izmaksājami nodrošinātajam kreditoram, ievērojot Maksātnespējas likumā noteikto kārtību. Attiecībā uz administratora atlīdzību norādām, ka Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā tā ir aprēķināma tādā pašā kārtībā, kāda tā pienākas administratoram par darbībām ar ieķīlāto mantu.

Attiecībā uz kreditoru sapulces kompetenci jautājumā par administratora atlīdzību juridiskās personas maksātnespējas procesā norādām turpmāko. Administratora atlīdzību juridiskās personas maksātnespējas procesā regulē Maksātnespējas likuma 169. pants. Minētajā pantā ir skaidri noteikti tie gadījumi, kad administrators ar kreditoru sapulci var vienoties par atlīdzības apmēru (piemēram, skat. Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 2. punktu). Tādējādi administratoram ir tiesības vienoties ar kreditoru sapulci par atlīdzības apmēru tikai Maksātnespējas likumā paredzētajos gadījumos.

4. FIZISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS

Par saistību dzēšanas procedūras norisi¹²

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par Latvijas Vēstneša portālā iesūtīto jautājumu: "Labdien! Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 161. panta pirmo punktu parādniekam tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem... Vai tas nozīmē, ja alga ir zem 430 EUR, atmaksas summa saistību dzēšanai var būt 0.00 EUR?"

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Šā panta otrajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts ar dienu, kad tiesa ar nolēmumu pasludinājusi maksātnespējas procesu, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Maksātnespējas likuma 6. panta 4. punktā ir definēts saistību izpildes princips, kurš noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj saistības, kuras uzņēmis parādnieks, izpildīt lielākā apmērā. Tas nozīmē, ka maksātnespējas procesā būtu īstenojamas tikai tādas darbības, kuru mērķis ir pēc iespējas lielākā apmērā apmierināt kreditoru prasījumus, kas izriet no parādnieka uzņemtajām saistībām.¹³

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 128. panta trešajai daļai fiziskās personas maksātnespējas process secīgi sastāv no bankrota procedūras, kurā tiek apzināta un pārdota parādnieka manta (ja tāda ir) un no tās realizācijas iegūtie naudas līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, un saistību dzēšanas procedūras, kuras laikā parādnieks veic maksājumus kreditoriem no saviem ienākumiem.

Maksātnespējas likuma 161. panta 1. punkts noteic, ka parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā ir tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas (skat. Maksātnespējas likuma 172. panta ceturto un piekto daļu).

Vienlaikus Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajā daļā noteikts, ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nav spējīgs segt šī panta otrajā un trešajā daļā noteikto saistību apmēru, fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredz, ka kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem pēc nodokļu samaksas, bet ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas. No minētās tiesību normas izriet, ka visiem neto (faktiskajiem) ienākumiem, ko parādnieks saņem, viena trešdaļa novirzāma kreditoriem, taču, ja ienākumi ir mazāki nekā valstī noteiktā minimālā mēnešalga, tad vismaz viena trešdaļa (kā obligāts pienākums) no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas apmēra pirms nodokļu samaksas ir novirzāma kreditoru prasījumu apmierināšanai. Tātad ir noteikts minimālais ienākumu apmērs, kas parādniekam ir jānodrošina kreditoru prasījumu segšanai saistību dzēšanas procesā. Šis ir jāuzskata kā pienākums viena no fiziskās personas maksātnespējas mērķiem - parādnieka

¹² Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 2. jūlija vēstule Nr. 1-49n/2020/51

¹³ Bērziņš G., Fiziskās personas maksātnespējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 32. lpp.

atbrīvošanai no atlikušajām saistībām - sasniegšanai.¹⁴

Nemot vērā minēto secināms, ka saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir pienākums novirzīt kreditoru prasījumu segšanai ne mazāk kā vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas apmēra pirms nodokļu samaksas.

Papildus norādām, ka Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā ir definēts labticības princips, kurš noteic, ka parādniekam savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā jeb godprātīgi. Parādnieks nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos.

Vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 153. panta 3. punktu saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to pārtrauc, ja parādnieks nepilda saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, būtiski apgrūtinot maksātnespējas procesa efektīvu norisi. Tas nozīmē, ja parādnieks neizpilda saistību dzēšanas plānu noteiktajā kārtībā, tad tas ir pamats saistību dzēšanas procedūras izbeigšanai, neatbrīvojot parādnieku no saistībām.

Par fiziskās personas darījumu atcelšanu¹⁵

Lūgts sniegt viedokli par Latvijas Vēstneša portālā iesūtīto jautājumu: "Sveiki! Pirms gada esmu iegādājies nekustamo īpašumu, kas tika reģistrēts zemesgrāmatā un uz kuru pirms tam nebija nostiprināta ne hipotēka, ne vērsta jebkāda veida piedziņa (bez apgrūtinājumiem). Bet izrādās, ka pārdevējs neilgu laiku pēc darījuma ir uzsācis maksātnespējas procesu un tagad esmu saņēmis uzaicinājumu par pirkuma līguma iespējamu atcelšanu! Kas tādā situācijā aizsargā pircēju? Cik zinu, juridiskām personām triju gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas noslēgtos darījumus var atcelt. Cik ilgā laikā un par kādu laika posmu vispār administrators var atcelt pārdevēja darījumus un vai ja tiks atcelts pirkuma līgums varu pieteikties uz samaksāto summu pie pārdevēja maksātnespējas administratora un cik reāli ir vispār atgūt darījuma summu, ja pārdevējs ir tagad maksātnespējīgs? Nekustamo īpašumu esmu iznomājis! Vai tas skars nomnieku, ja pirkuma līgums tiks atcelts? Vai arī tas paliks kā apgrūtinājums, ja īpašumu nodos izsolei? Un vai, ja darījums tiks atcelts, nevajadzētu veikt likumdošanas izmaiņas, kas pasargā pircēja tiesības šādā gadījumā? (Piem. darījuma summa glabājas valsts kasē vai darījuma kontā noteiktu laiku līdz netiek vērsta piedziņa vai kā tml.) Paldies!"

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot šīs nodaļas noteikumus.

Darījumu apstrīdēšana ir viens no instrumentiem, ar kuriem administrators nodrošina parādnieka mantas atgūšanu, lai to varētu novirzīt kreditoru prasījumu apmierināšanai. Papildus vispārējam administratora pienākumam veikt darbības parādnieka mantas atgūšanai, Maksātnespējas likuma XVII nodaļā ir noteikta virkne īpašu gadījumu, kuros administratoram ir pienākums celt tiesā prasību par darījumu apstrīdēšanu vai atzīšanu par spēkā neesošiem. Proti, šajā Maksātnespējas likuma nodaļā iekļautās tiesību normas, reglamentē tādu darījumu apstrīdēšanu, kurus noslēdzot parādnieks ir radījis savas mantas apjoma samazināšanos (parādniekam nodarīti zaudējumi). Līdz ar to administratoram nav pienākuma apstrīdēt parādnieka noslēgtos darījumus, ja tie nav nodarījuši parādniekam (attiecīgi arī kreditoriem) zaudējumus.

¹⁴ Bērziņš G. Par Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtais daļas piemērošanu. Jurista Vārds, 07.03.2017., Nr. 10 (964).

¹⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 6. jūlija vēstule Nr. 1-49n/2020/52

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 96. panta pirmās daļas 2. punktu administratoram ir pienākums izvērtēt parādnieka darījumus un celt tiesā prasību par attiecīgā darījuma atzīšanu par spēkā neesošu neatkarīgi no šā darījuma veida, ja tas noslēgts triju gadu laikā pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas un tādējādi parādniekam ir nodarīti zaudējumi, turklāt persona, ar kuru vai kurai par labu noslēgts darījums, zināja vai tai bija jāzina par šādu zaudējumu nodarīšanu.

Darījumu apstrīdēšanas vispārējais regulējums paredz tā saucamo "aizdomu" periodu. Tas ir periods, kura laikā slēgts apstrīdamais darījums un darījums ir atzīstams par noslēgtu tajā brīdī, kad noslēgts nekustamā īpašuma pirkuma līgums, un Maksātnespējas likuma 96. panta pirmās daļas 2. punktā noteiktais triju gadu termiņš sākas konkrētā darījuma noslēgšanas dienā.

Minētās Maksātnespējas likuma normas mērķis ir garantēt administratora izvērtējamu tiem darījumiem, kas noslēgti trīs gadu laikā pirms maksātnespējas pasludināšanas un kas tādējādi varētu būt bijuši par iemeslu parādnieka maksātnespējai vai kas tikuši vērsti uz parādnieka mantas nobēdzināšanu vai izšķērdēšanu, vai atsavināšanu par nepamatoti zemu cenu, lai izvairītos no parādsaistību samaksas, vai citām parādnieka darbībām, kas radījušas kaitējumu trešo personu interesēm. Līdz ar to likumdevējs noteicis arī pienākumu administratoram kreditoru kopuma interesēs celt prasību tiesā par šādu parādnieka slēgto darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem.

Tomēr apstākļi, ka likumdevējs atzinis par nepieciešamu izvērtēt parādnieka slēgtos darījumus, kas noslēgti trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, nav ierobežojums ilgākā laika posmā slēgtu darījumu izvērtēšanai un to atzīšanai par spēkā neesošiem, ja tie radījuši zaudējumus parādniekam. Būtu nelogiski pieņemt, ka gadījumā, ja parādnieka slēgtais darījums vērsts, piemēram, uz savas mantas nobēdzināšanu, bet slēgts trīs gadus un dažus mēnešus pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, šāds darījums būtu atzīstams par tiesisku, lai arī līgumslēdzējpusē darījumu slēgušas ļaunā ticībā.

Jāņem vērā, ka Maksātnespējas likuma 65. pantā ir nostiprināts administratora pienākums pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas veikt visas nepieciešamās darbības parādnieka mantas atgūšanai. Tādēļ Maksātnespējas likuma 96. pantā neminētajos gadījumos, tai skaitā arī attiecībā uz darījumiem, kuri slēgti agrāk kā trīs gadus pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, administrators parādnieka noslēgtos darījumus var apstrīdēt Civillikumā noteiktajos gadījumos. Piemēram, ja parādnieks ir noslēdzis darījumu ar ieinteresēto personu, tomēr ir pagājis garāks laika posms par Maksātnespējas likuma 96. panta pirmās daļas 2. punktā noteikto termiņu, un administrators, izvērtējot darījumu secina, ka tam piemīt Civillikumā noteiktie defekti, kas ir par pamatu darījuma apstrīdēšanai, tad administrators ir tiesīgs Civillikumā noteiktajos gadījumos šo darījumu apstrīdēt.

Ņemot vērā iepriekš minēto norādāms, ka jautājumu par konkrēta darījuma apstrīdēšanas pamatu ir tiesīgs izvērtēt tikai administrators, savukārt administratora pieteikuma par darījuma apstrīdēšanu pamatotības izvērtēšana ir tiesas ekskluzīvā kompetencē. Attiecīgi arī jautājumi, pēc konkrētas tiesvedības rezultāta, ir risināmi pie konkrētā maksātnespējas procesā ieceltā administratora.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesa turpināšanu¹⁶

Iesniegumā norādīts, ka ar tiesas spriedumu ir pasludināts fiziskās personas (turpmāk šajā

¹⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 14. jūlija vēstule Nr. 1-49n/2020/55

skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas process. Parādnieka maksātnespējas procesā neatzina kreditora prasījumu, jo kreditors neiesniedza pierādījumus Komerclikuma 406. pantā noteiktā prasības celšanas noilguma apturēšanai vai pārtraukšanai.

Kreditors iesniedza sūdzību tiesā ar lūgumu atcelt pieņemto lēmumu par kreditora prasījuma neatzīšanu. Tiesa ar lēmumu, kas nav pārsūdzams, nolēma noraidīt kreditora sūdzību par administratora pieņemto lēmumu par kreditora prasījuma neatzīšanu.

Nemot vērā augstāk minēto, ir izveidojusies situācija, ka Parādnieka maksātnespējas procesā šobrīd ir atzīti kreditoru prasījumi par kopējo summu, kas nepārsniedz 5 000,00 euro apmērā, proti, Parādnieks savā maksātnespējas procesa pieteikumā bija iekļāvis saistības, kuras faktiski jau bija izbeigušās (neatzītais kreditora prasījums).

Ievērojot visu iepriekš minēto, lūgts sniegt viedokli, vai:

1) ir pamats turpināt Parādnieka maksātnespējas procesu, proti, bankrota procedūras ietvaros pārdot Parādnieka mantu atzīto kreditoru prasījumu un maksātnespējas procesa izmaksu segšanai;

2) vai ir jāveic darbības Parādnieka maksātnespējas procesa izbeigšanai, jo faktiski nav konstatējamas spēkā esošas neizpildītas Parādnieka saistības, kas pārsniegtu 5 000,00 apmērā;

3) gadījumā, ja Parādnieka bankrota procedūra ir turpināma, vai ir pienākums veikt darbības visas Parādnieka mantas pārdošanai vai arī ir iespējama Parādnieka mantas pārdošana tādā apjomā, kas nepieciešama atzīto kreditoru prasījumu un maksātnespējas procesa izmaksu segšanai (minētais jautājums ir būtisks, jo Parādnieks ir mākslinieks un viņa mantu veido viņa darbi, proti, Parādnieka gleznas).

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami, visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītām saistībām un atjaunot maksātspēju.

Tādejādi fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošana ir pieļaujama Maksātnespējas likumā definētam fiziskās personas maksātnespējas procesa subjektam, kuram vienlaikus atbilst kāda no fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm.

Maksātnespējas likuma 129. pants noteic fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmes un priekšnoteikumus maksātnespējas procesa pasludināšanai, tostarp parādsaistību esamību, kurām kopā jāpārsniedz 5000 euro.

Savukārt minēto pazīmju izvērtēšana, atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta otrās daļas 1. punktam ietilpst tiesas ekskluzīvā kompetencē. Norādāms, ka, atbilstoši tiesu praksei, ir konstatējama tendence vadīties no judikatūras atziņas, ka tiesai jāaprobežojas ar formālu Maksātnespējas likum 129. panta pirmajā daļā noteikto maksātnespējas pazīmju konstatējumu, nevērtējot parādsaistību rašanās iemeslus.¹⁷ Proti, Maksātnespējas likuma 129. panta pirmās daļas 1. punktā paredzētās maksātnespējas pazīmes konstatēšanai nav nepieciešams pievērsties parādsaistību rašanās iemeslu analīzei un izvērtējumam, bet atliek vien pārbaudīt vai uz pieteikuma iesniegšanas brīdi fiziskajai personai ir parādsaistības virs 5000 eiro, kurām iestājies izpildes termiņš, un vai persona tās spēj nokārtot.¹⁸

Tajā pašā laikā norādāms, ka parādsaistību apmērs ir būtisks ne tikai kā priekšnoteikums, lai pasludinātu fiziskās personas maksātnespējas procesu, bet no tā ir arī atkarīgs konkrētam

¹⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013. gada 4. decembra spriedums Lietā Nr. SPC-49/2013.

¹⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013. gada 4. decembra spriedums Lietā Nr. SPC-49/2013.

maksātnespējas procesam piemērojama saistību dzēšanas procedūras ilgums, kas savukārt tieši atkarīgs no atlikušo parādsaistību apmēra un kreditoru prasījumu segšanai novirzāmās summas, un parādnieka ienākumiem (Maksātnespējas likuma 155. pants).

Parādniekam ir saistošs Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā nostiprinātais labticības princips, atbilstoši kuram parādnieks nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos. Vienlaikus likumdevējs, paredzot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ir vēlējis noregulēt situāciju, kurā fiziskā persona, kuras ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, varētu tikt atbrīvota no neizpildītajām parādsaistībām un atjaunot maksātspeju. Tāpat ne mazāk būtisks ir apstākļi, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas. Lai varētu sasniegt likumdevēja paredzētos fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķus, šis process būtu jāpiemēro tikai attiecībā uz tām fiziskajām personām, kuras patiešām nevar (nevarēs) izpildīt savas uzņemtās saistības, nevis vienkārši nevēlas tās izpildīt.

Lai arī fiziskai personai, iesniedzot maksātnespējas procesa pieteikumu ir pienākums norādīt visus savus parādus, kas tieši izriet no Civilprocesa 363.²³ panta pirmās daļas 3. un 4. punkta un attiecīgi tikai tiesas kompetencē ir pieņemt lēmumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu, tomēr tikai administrators, pēc konkrēta maksātnespējas procesa pasludināšanas, atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajam pilnvaru apjomam, var pilnvērtīgi iegūt un izvērtēt visus konkrētās lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus un minēto apstākļu izvērtēšanas rezultātā administratoram jānonāk pie secinājuma, ka parādnieks maksātnespējas procesu ir vēlējis izmantot atbilstoši labticības principam.

Līdz ar to tikai pēc administratora iegūtās informācijas pilnvērtīgas izvērtēšanas, administrators var veikt tālākās Maksātnespējas likumā noteiktās darbības, tajā skaitā, izvērtēt jautājumu par bankrota procedūras pabeigšanu.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.³⁰ panta pirmo daļu pēc administratora pieteikuma tiesa lemj par bankrota procedūras pabeigšanu. Savukārt minētā panta otrā daļa noteic šādā pieteikumā norādāmo nepieciešamo informāciju, tajā skaitā, par bankrota procedūras ietvaros veiktajiem pasākumiem. Līdz ar to jāņem vērā, ka parādnieka bankrota procedūra nevar tikt pabeigta, kamēr administrators bankrota procedūras ietvaros nav veicis visas bankrota procedūras ietvaros nepieciešamās darbības, tajā skaitā darbības, kas saistītas ar parādnieka mantas pārdošanu un atgūšanu.¹⁹

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 6. panta 4. punktā definētajam saistību izpildes principam, maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj saistības, kuras uzņēmis parādnieks, izpildīt lielākā apmērā. Tas nozīmē, ka maksātnespējas procesā būtu īstenojamas tikai tādas darbības, kuru mērķis ir pēc iespējas lielākā apmērā apmierināt kreditoru prasījumus, kas izriet no parādnieka uzņemtajām saistībām.²⁰

Saskaņā ar iepriekš norādīto, Maksātnespējas kontroles dienests uzskata, ka Parādnieka maksātnespējas procesā manta jāpārdod tādā apjomā, lai pilnībā segtu atzīto kreditoru prasījumus un maksātnespējas procesa izmaksas, jo nav nekāda racionāla iemesla veikt Parādnieka mantas pārdošanu lielākā apmērā, kā tas ir nepieciešams atzīto kreditoru prasījumu un maksātnespējas procesa izmaksu segšanai.

Saistībā ar minēto norādāms, ka Civilprocesa likuma 363.³⁰ panta piektā daļa noteic, ja tiesa apstiprina bankrota procedūras pabeigšanu un parādniekam netiek piemērota saistību dzēšanas

¹⁹ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018. gada 23. marta lēmums lietā Nr. C-0142-18.

²⁰ Bērziņš G. Fiziskās personas maksātnespējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 24. lpp.

procedūra, tiesa vienlaikus pieņem lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu. Savukārt Civilprocesa likuma 363.³⁶ panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesa pieņem lēmumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, ja parādnieks ir nokārtojies visas savas saistības.

Līdz ar to gadījumos, kad parādnieks kreditoru prasījumus var apmierināt pilnībā un īsākā termiņā, tajā skaitā – bankrota procedūras laikā, tam ir pienākums to darīt. Attiecīgi, ja parādnieka visi atzītie kreditoru prasījumi tiek apmierināti bankrota procedūras ietvaros, tad saistību dzēšanas procedūras piemērošanai nav pamata un bankrota procedūra ir izbeidzama, vienlaikus izbeidzot maksātnespējas procesu - par ko lemj tiesa, izskatot attiecīgu administratora pieteikumu.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesu²¹

Lūgts sniegt skaidrojumu par turpmāk norādītajiem jautājumiem:

1) vai pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanu var iesniegt/nosūtīt elektroniski parādnieka pilnvarotā persona?;

2) vai pieteikumam par fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanu jāpievieno parādnieka pases kopiju vai personas apliecības kopiju (tāds jautājums radies tāpēc, ka normatīvajos aktos ir informācija, ka tiesa, saņemot maksātnespējas procesa pieteikumu, pārbauda iesniedzēja personību)?;

3) vai ir iespējams pieprasīt kredītinformācijas birojam vienu izziņu par visām parādnieka parādsaistībām un pievienot to maksātnespējas procesa pieteikumam, paziņojumu no kreditoriem un līgumu ar kreditoriem vietā?;

4) ja ir tiesas nolēmumi, kas stājās spēkā attiecībā pret parādnieka parādsaistībām, un dažas civillietas jau nodotas piespiedu izpildei zvērinātam tiesu izpildītājam, vai tādā gadījumā maksātnespējas procesa pieteikumam jāpievieno tikai tiesas nolēmumu kopijas vai arī paziņojumi no zvērinātajiem tiesu izpildītājiem par to, ka civillietas tika nodotas piespiedu izpildei?;

5) ja attiecībā pret parādnieku ir uzsākta civillietā par parādu piedziņu, bet tiesas sēde vēl nav notikusi, vai minētais fakts ir jānorāda maksātnespējas procesa pieteikumā?;

6) kas informē zvērinātus tiesu izpildītājus par maksātnespējas procesa uzsākšanu?;

7) cik maksā saistību dzēšanas plāna izstrāde?;

8) Civilprocesa likuma 596. panta 1. punkts paredz, ka uz bērna kopšanas pabalstu un ģimenes valsts pabalstu nevar vērst piedziņu. Vai minētais fakts attiecās arī uz parādnieka ienākumiem, no kuriem viņš sedz kreditora prasījumus bankrota procedūras laikā un saistību dzēšanas procedūras laikā?;

9) Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 154. panta otrās daļas 5. punktu saistību dzēšanas plānā var iekļaut parādnieka izmaksas mājokļa īrei, vai tādā gadījumā jāpievieno saistību dzēšanas plānam īres līgums?;

10) kāda iestāde ir atbildīga par maksātnespējas reģistra kārtošānu?;

11) ja saistību dzēšanas procedūras laikā parādnieka pamatienākumi nemainās, bet viņš saņem savā kontā vienreizēju iemaksu, piemēram, nodokļu atmaksu no VID, vai šādā gadījumā jāgroza saistību dzēšanas plāns, nosūtot tos apstiprināšanai tiesai?;

12) vai pieteikumā par fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanu jānorāda visas parādsaistības, tajā skaitā līgumsods un likumiskie procenti, vai tikai kopējais pamatparāds?

²¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 29. jūlija vēstule Nr. 1-49n/2020/57

Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē un uzdevumos neietilpst juridisko konsultāciju sniegšana. Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests sniedz skaidrojumu tiktāl, lai nodrošinātu vienveidīgas maksātnespējas tiesību piemērošanas prakses veidošanos, vienlaikus izvairoties no konkrētā gadījuma izpētes, analīzes un atbildes sniegšanas par specifiskām ar konkrēto gadījumu saistītām juridiskām niansēm.

[1., 2.] Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas nosacījumus regulē Civilprocesa likums. Atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁴ panta trešajai daļai maksātnespējas procesa pieteikumu reģistrē atsevišķā reģistrā, kurā parakstās pieteikuma iesniedzējs un saņēmējs. Līdz ar to fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu var iesniegt tikai tiesā klātienē, kur tiek pārbaudīta arī pieteikuma iesniedzēja personība.

[3., 4., 5., 12.] Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums ir iesniedzams tiesā pēc parādnieka deklarētās dzīvesvietas, kas parādniekam bija reģistrēta trīs mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā, bet, ja tādas nav, – pēc dzīvesvietas. Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums sagatavojams, ievērojot Civilprocesa likumā noteiktās prasības attiecībā uz to, kāda informācija tajā jāiekļauj.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²³ pantu pieteikumā norāda:

- 1) parādnieka vārdu, uzvārdu, personas kodu un deklarēto dzīvesvietu;
- 2) apstākļus, kuru dēļ fiziskā persona nav spējīga izpildīt saistības;
- 3) visas termiņā neizpildītās saistības un to summas;
- 3¹) visas saistības, kuru izpildes termiņš iestāsies atbilstoši Maksātnespējas likuma 134. panta trešajai daļai (proti, saistības, kuru izpildes termiņš iestājas pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas);
- 4) visu to saistību kopējo summu, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā;
- 5) parādnieka mantas sastāvu, tajā skaitā parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā un citā kopīpašumā;
- 6) vai maksātnespējas procesam piemērojami Parlamenta un Padomes Regulas Nr. 2015/848 par maksātnespējas procedūrām noteikumi;
- 7) parādnieka deklarēto dzīvesvietu, kas parādniekam bija reģistrēta trīs mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā, bet, ja tādas nav, – dzīvesvietu.

Civilprocesa likuma 363.²³ panta otrās daļas 3. punkts noteic, ka maksātnespējas procesa pieteikumam jāpievieno dokumenti, kas apstiprina apstākļus, uz kuriem pieteikums pamatots. Tas nozīmē, ka visi pieteikumā norādītie fakti ir jāpamato ar dokumentiem un tie jāpievieno maksātnespējas procesa pieteikumam, lai tiesa varētu pārliecināties par minēto faktu pastāvēšanu.

Turklāt būtiski uzsvērt, ka parādniekam jāspēj tiesā objektīvi pamatot, kāpēc tas nevarēs nokārtot savas parādsaistības. Pie šādiem apstākļiem lielākoties pieder apsvērums, ka personai no viņas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ nav tāda materiālā stāvokļa – mantas un ienākumu, kas ļautu saprātīgā termiņā pildīt uzņemtās saistības.

[6.] Maksātnespējas likuma 137. panta 3., 4. un 12. punkts noteic, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas administrators apzina parādnieka mantu un saistības, pieprasa un saņem no parādnieka, kā arī no valsts iestādēm un kredītiestādēm ziņas, kas nepieciešamas, lai apzinātu parādnieka mantu un saistības, kā arī citu informāciju fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, kā arī pārstāv parādnieku ar fiziskās personas maksātnespējas procesu saistītajos jautājumos.

Būtiski norādīt, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 562. panta 2.¹ daļu tiesu izpildītājs šā likuma 560. panta 7. un 8. punktā minētajos gadījumos uz izpildu lietvedības apturēšanas laiku

aptur izdoto rīkojumu darbību, saglabājot piemērotos piespiedu izpildes līdzekļus. Tiesu izpildītājs paziņo mantas glabātājam par pienākumu nodot administratoram mantu, kuras pārdošana nav uzsākta. Piemērotie piespiedu izpildes līdzekļi atceļami, ja iesniegts administratora pieteikums par mantas nepieciešamību bankrota procedūras ietvaros. Tādējādi atbilstoši likumā noteiktajam, piemēroto piespiedu izpildes līdzekļu darbība var tikt atcelta tikai, saņemot attiecīgu administratora pieteikumu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 1. punktam pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiek apturēta izpildu lietvedība lietās par piespriesto, bet nepiedzīto summu piedziņu un lietās par parādnieka saistību izpildīšanu tiesas ceļā.

Maksātnespējas likuma 10. pants noteic, ka fiziskajām personām piemēro uz juridiskajām personām attiecināmos noteikumus, ja šajā likumā nav noteikts citādi. Līdzīgs nosacījums ietverts arī Maksātnespējas likuma 128. panta pirmajā daļā, paredzot, ka fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot šīs nodaļas noteikumus.

Pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas administrators pārstāv parādnieku ar fiziskās personas maksātnespējas procesu saistītajos jautājumos atbilstoši Maksātnespējas likuma 137. panta 12. punktam.

Attiecīgi Maksātnespējas likuma 65. panta 12. punkts noteic, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators iesniedz tiesu izpildītājam pieteikumu par izpildu lietvedības izbeigšanu lietās par piespriesto, bet no parādnieka nepiedzīto summu piedziņu un lietās par saistību izpildīšanu tiesas ceļā.

Lai gan Maksātnespējas likums tieši nenoteic, pēc kā iniciatīvas pieņemams lēmums par izpildu lietvedības apturēšanu, tomēr tiesu praksē vairākkārt atzīts, ka paziņot tiesu izpildītājam par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu ir šajā procesā ieceltā administratora pienākums.²²

Normatīvie akti neparedz zvērināta tiesu izpildītāja pienākumu pārlicināties pirms katras veicamās izpildu darbības par parādnieka maksātnespēju. Šādu secinājuma izdarījusi arī Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta, norādot, ka tiesu izpildītājam nav pienākums katru dienu veikt visu viņa lietvedībā esošo parādnieku maksātnespējas uzraudzību, lai konstatētu parādnieka maksātnespējas pasludināšanas faktu.²³

Turklāt pienākums paziņot tiesu izpildītājam par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, lūdzot apturēt izpildu lietvedību un atcelt piemērotos piespiedu izpildes līdzekļus, izriet arī no fakta, ka pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators rīkojas ar parādnieka mantu, risinot jautājumus par saistību izpildi un kreditoru prasījumu apmierināšanu, un lietās, kas skar fiziskās personas mantisko stāvokli, tiesā uzstājas fiziskās personas vietā un īsteno visas no procesuālo tiesību normām izrietošās tiesības un pienākumus.²⁴

Minētais attiecināms arī uz tiesas nolēmumu piespiedu izpildes procesu, kurā fiziskā persona ir parādnieks un kas ir tiešā veidā saistīts ar fiziskās personas mantu.²⁵

²² Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61. - 86. nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā.- 4 Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 299. lpp.

²³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013. gada 4. jūnija lēmums lietā Nr. C04405812, PAC-0904.

²⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 22. maija lēmums lietā Nr. SKA-691, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 22. aprīļa spriedums lietā Nr. SPC-8, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 27. februāra spriedums lietā Nr. SKC-98.

²⁵ Rīgas rajona tiesas 2018. gada 29. jūnija lēmums lietā Nr. C33433918.

Parādnieka maksātnespējas procesa laikā administrators ir tā persona, kas nepastarpināti īsteno kreditoru kopuma intereses, kas vērstas uz maksimālu parādnieka saistību izpildi – kreditoru prasījumu apmierināšanu.

[7.] Maksātnespējas likuma 137. panta 13. punkts noteic, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas administrators pēc parādnieka lūguma un abpusējas vienošanās sniedz konsultāciju saistību dzēšanas plāna projekta sagatavošanā. Līdz ar to, ja parādnieks ir vienojies ar administratoru par saistību dzēšanas plāna projekta sagatavošanas konsultāciju, tad parādniekam ir jāsedz atlīdzība administratoram par juridiskās palīdzības sniegšanu tādā apmērā, kas nepārsniedz samaksu par valstī nodrošinātās juridiskās palīdzības – juridiskās konsultācijas sniegšanu. Savukārt valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības veidus, apjomu, samaksas apmēru un izmaksas kārtību noteic Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumi Nr. 1493 "Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to izmaksas kārtību".

[8.] Likumdevējs ir noteicis naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, un kas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta trešo daļu un 134. panta otrās daļas 2. punktu nav atsavināmi arī fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. pantu kreditori nevar vērst piedziņu uz atsevišķu ienākumu kategorijām, tajā skaitā valsts sociālajiem pabalstiem un sociālās palīdzības pabalstiem. Bet pieļaujama piedziņas vēršana uz valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem un citām ienākumu kategorijām, tas ir, ienākumiem, ko persona saņem sakarā ar iepriekš veiktām iemaksām, kas novirzītas sociālajai apdrošināšanai (Civilprocesa likuma 595. panta otrā daļa).

Bērnu kopšanas pabalsts saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta pirmās daļas 2. punktu ir valsts sociālais pabalsts. Minēto pabalstu atbilstoši Valsts sociālo pabalstu likuma 7. pantam piešķir personai, kura kopj bērnu līdz divu gadu vecumam, un tā mērķis ir palīdzēt ģimenēm ar bērniem, kompensējot ienākumu zudumu sakarā ar to, ka bērna māte vai tēvs kopj bērnu.

Ģimenes valsts pabalsts saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta pirmās daļas 1. punktu ir valsts sociālais pabalsts. Minēto pabalstu saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 6. panta otro daļu piešķir par katru bērnu, kas ir vecumā no viena gada līdz 15 gadiem, vai vecāks par 15 gadiem, mācās vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādē un nav stājies laulībā. Šī pabalsta mērķis ir nodrošināt pastāvīgu atbalstu ģimenēm, kurās aug bērni, tādējādi tas tiek izmaksāts, lai sniegtu ģimenēm materiālu atbalstu bērna vajadzību apmierināšanai.

Ņemot vērā minēto, kreditoru prasījumu segšanai nav novirzāmi līdzekļi no bērnu kopšanas pabalsta un ģimenes valsts pabalsta un šie ienākumi ir aizsargāti no jebkādas piespiedu atsavināšanas arī fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros.

[9.] Maksātnespējas likuma 148. panta sestā daļa noteic, ja ar parādnieku kopā mājoklī, kura kadastrālā vērtība nepārsniedz 142 287 euro, dzīvo tā apgādībā esošas personas un šis mājoklis ar parādnieku kopā dzīvojošajām un tā apgādībā esošajām personām ir deklarētā dzīvesvieta, šāda mājokļa pārdošanu izsolē ir iespējams atlikt uz laiku līdz vienam gadam no fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas, lai parādnieks sameklētu citu mājokli. Šāda iespēja paredzama fiziskās personas mantas pārdošanas plānā.

Tātad, atbilstoši minētajai normai fiziskai personai, kurai ir pasludināts maksātnespējas process, ir piešķirta īpaša tiesība – lūgt atlikt tās mājokļa pārdošanu līdz vienam gadam no maksātnespējas procesa pasludināšanas, ja pastāv minētajā normā norādītie kritēriji. Proti, likumdevējs ir paredzējis izņēmuma gadījumu, kas skar tikai parādnieka vienīgā mājokļa

pārdošanu, lai nesamērīgi neciestu mazāk aizsargātā sabiedrības grupa (bērni, invalīdi u.c.). Vienlaikus jāņem vērā, ka minētais izņēmums likumā definēts kā iespēja, kura ir jāizmanto pašam parādniekam, vērstoties pie administratora ar attiecīgu lūgumu. Līdz ar to Maksātnespējas likuma likuma 154. panta otrās daļas 5. punkts, kurš noteic, ka fiziskās personas saistību dzēšanas plānā tiek norādīts parādnieka ienākumu apmērs, kas nepieciešams viņa mājokļa īrei vai lietojuma procentu maksājumiem nodrošinātajam kreditoram, ja parādnieka ir vienojies ar viņu par vienīgā mājokļa saglabāšanu, attiecas uz vienīgā mājokļa saglabāšanas gadījumu.

[10.] Atbilstoši likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 2.¹⁶ pantam maksātnespējas reģistru saskaņā ar šo likumu, Maksātnespējas likumu un citiem normatīvajiem aktiem ved Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs.

[11.] Maksātnespējas likuma 160. panta 2. punkts noteic, ka parādniekam ir pienākums saistību dzēšanas procedūras laikā gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. Vienlaikus atbilstoši Maksātnespējas likuma 161. panta 1. punktam saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas.

Tādējādi fiziskajai personai saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai mēnesī jānovirza viena trešdaļa no faktiskajiem ienākumiem. Vienlaikus atbilstoši Maksātnespējas likuma 160. panta 1. punktam parādniekam ir pienākums veikt maksājumus kreditoriem saskaņā ar tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu.

Fiziskās personas ienākumi īsākā vai garākā laika posmā var atšķirties, tomēr, ja šīs izmaiņas pēc būtības nemaina tiesas jau vienreiz apstiprināto juridisko faktu (saistību dzēšanas plāna izpildes termiņa atbilstību parādnieka ienākumu apjomam), tad tās nav nepieciešams vēlreiz apstiprināt tiesā. Ja saistību dzēšanas plāna grozījumi būtu jāveic katru reizi, kad personai mainītos mēnešalga (piemēram, mainoties valstī noteiktajam minimālās mēnešalgas apmēram) vai ienākumi nelielā apmērā, tas radītu slodzi tiesām, kurām būtu jāapstiprina grozījumi saistību dzēšanas plānā.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 162. panta pirmajai daļai, ja fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes laikā mainās parādnieka ienākumi, viņam ir pienākums sagatavot fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus, mainot šā plāna termiņu un tā ietvaros sedzamo saistību apmēru, proti, grozījumi saistību dzēšanas plānā būtu jāveic tikai tad, ja fiziskās personas ienākumu apmērs acīmredzami samazinātos vai palielinātos tādā apmērā, ka tas mainītu tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu.

Tādējādi nebūtiski mainoties ienākumu apmēram vai saņemot neregulārus ienākumus, fiziskai personai nav nepieciešams veikt grozījumus saistību dzēšanas plānā, ja rezultātā persona izpilda saistību dzēšanas plānu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. pantam, kā arī Maksātnespējas likuma 161. panta 1. punktam, gadījumā, ja kādā laika periodā parādnieka ienākumi palielinās, fiziskajai personai saglabājas pienākums kreditoriem pārskaitīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, kreditoriem novirzāmo summu aprēķinot no palielinājušos ienākumu apmēra. Tādēļ vienu trešdaļu no palielinājušos ienākumu apmēra parādniekam proporcionāli jāsadala starp kreditoriem.

Norādāms, ka judikatūrā ir atzīts, ja parādnieka ikmēneša ienākumi ir mainīgi, likums neaizliedz parādniekam veikt maksājumu pārrēķinu un labot radušos kļūdu, ja kādā mēnesī kreditoru prasījumu segšanai novirzīti līdzekļi mazāk nekā vienas trešdaļas apmērā no parādnieka

ienākumiem.²⁶

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka tikai tiesas kompetencē ir izvērtēt fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi atbilstoši Maksātnespējas likuma prasībām. Turklāt atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta trešajā daļā noteiktajam, pabeidzot saistību dzēšanas procedūru, lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, pieņem tiesa. Tātad, tiesai, izskatot pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, pieteikums jāizvērtē nevis formāli, bet pēc būtības, kas nozīmē, ka tiesai jākonstatē, ka fiziskā persona ir izpildījusi tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, kā arī veikusi papildu izmaksas kreditoriem.

Papildus informējam, ka Maksātnespējas kontroles dienesta tīmekļa vietnē http://www.mkd.gov.lv/faili/pub_59.pdf ir pieejams Maksātnespējas kontroles dienesta apskats par fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi, kā arī Maksātnespējas kontroles dienesta viedokļi un skaidrojumi par Maksātnespējas likuma normu interpretāciju http://mkd.gov.lv/lv/publ_stat/link_part_173/.

Par parādnieka mantu un ienākumiem fiziskās personas maksātnespējas procesā²⁷

Iesniegumā norādīts, ka parādnieks 2020. gadā papildus darba algai ir saņēmis nodokļu atmaksu no VID par pārmaksātiem nodokļiem (nodokļu atmaksu par iepriekšējos gados izmantotiem medicīnas pakalpojumiem). Papildus iesniegumā norādīts, ka parādnieks pēdējos 10 gadus pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa ierosināšanas veica regulārus maksājumus savai kredītiestādei par nepilngadīgo bērnu pēc programmas "Uzkrājums bērna nākotnei". Bērns pilngadību sasniedza parādnieka maksātnespējas procesa laikā un banka jautāja, kur parādniekam izmaksāt bērnam uzkrāto naudas summu. Parādnieks norādīja, ka uzkrāto naudas summu var atskaitīt uz parādnieka bankas kontu (jo bērns atradās ārzemēs, kur strādāja, bet tēvs bija vienojies ar bērnu, ka uzkrātā naudas summa būs augstskolas studijām, bērns pagaidām vēlas strādāt ārzemēs un studēt tad, kad būs izdomājis, ko tieši vēlas studēt). Rezultātā bērnam uzkrātā naudas summa tika atskaitīta no bankas atpakaļ uz parādnieka bankas kontu, un klients šo naudas summu glabā savā kontā, lai nākotnē to novirzītu bērnam.

Līdz ar to lūgts sniegt viedokli, vai minētās summas ir uzskatāmas par parādnieka ienākumiem, kuras ir jāiekļauj saistību dzēšanas plānā un no kuras parādniekam ir jānovirza viena trešdaļa savu saistību dzēšanai maksātnespējas procesā.

[1] Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 16. panta pirmās daļas 7. punkts noteic nodokļu maksātāja tiesības saņemt pārmaksāto nodokļu summas saskaņā ar konkrēto nodokļu likumiem. Nodokļu maksātājam ir tiesības iesniegt deklarāciju un saņemt atpakaļ pārmaksāto nodokli cita starpā gadījumā, ja taksācijas gada laikā viņam nav piemērots viss likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 12. pantā noteiktais gada neapliekamais minimums.

Maksātnespējas likums nosaka atšķirīgu rīcību ar atgūto parādnieka mantu un parādnieka ienākumiem, līdz ar to ir jānošķir nodokļa pārmaksa, kas veidojusies gadā, kad parādniekam pasludināts maksātnespējas process vai maksātnespējas procesa laikā, no nodokļa pārmaksas, kas veidojusies pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas.

²⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 16. februāra lēmuma Lietā Nr. SPC-5/2017, C-37101714 10. punkts.

²⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 12. augusta vēstule Nr. 1-49n/2020/58

Nodokļu pārmaxsa, kas veidojusies pirms fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanas, viennozīmīgi atbilst parādnieka mantas jēdzienam, neatkarīgi no tā, ka fiziskā persona savas tiesības prasīt nodokļa pārmaxsu no nodokļu administrācijas ir izmantojusi jau pēc maksātspējas procesa pasludināšanas. Saskaņā ar Maksātspējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteikto manta, kas iekļaujas parādnieka mantā, pamatojoties uz prasījuma tiesībām pret trešajām personām, ir atzīstama par atgūto mantu, kas ir daļa no parādnieka mantas kopuma (Maksātspējas likuma 92. panta pirmās daļas 3. punkts). Līdz ar to arī tā manta, uz kuru tiesības fiziskajai personai radušās pirms maksātspējas procesa pasludināšanas un ko fiziskajai personai ir tiesības pieprasīt atmaksāt no valsts budžeta, pielīdzināma Maksātspējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktajai mantai.

Saskaņā ar iepriekš minēto, ja fiziskā persona atgūst nodokļu pārmaxsu par laika periodu pirms maksātspējas procesa pasludināšanas, visa atgūtā manta (nodokļu pārmaxsa) novirzāma kreditoriem.

Turklāt būtiski ņemt vērā, ka atbilstoši Maksātspējas likuma 128. panta ceturtajai daļai bankrota procedūras ietvaros tiek realizēta visa parādnieka manta (tas ir, visa Maksātspējas likuma 92. pantā minētā manta) un no tās iegūtie līdzekļi tiek novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai. Ņemot vērā Maksātspējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikto, ka fiziskās personas maksātspējas procesa mērķis ir tai skaitā pēc iespējas pilnīgāka kreditoru prasījumu apmierināšana no parādnieka mantas, kārtība, ka parādnieka manta tiek pilnībā novirzīta kreditoru prasījumu segšanai, saglabājas arī saistību dzēšanas procedūras laikā. Tādējādi, ja saistību dzēšanas procedūras laikā fiziskā persona atgūst sev pienākošos mantu, šī parādnieka manta pilnā apmērā tiek novirzīta kreditoru prasījumu segšanai.

Savukārt attiecībā uz nodokļu pārmaxsu, uz kuru tiesības radušās pēc fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanas, norādāms, ka Maksātspējas likumā noteikta sevišķa kārtība rīcībai ar parādnieka ienākumiem. Proti, atšķirībā no parādnieka mantas, kas tiek pilnā apmērā izmantota kreditoru prasījumu segšanai, divas trešdaļas no saņemtajiem ienākumiem parādniekam ir tiesības paturēt savu un apgādībā esošo personu uzturēšanas izmaksu segšanai. Parādniekam ir tiesības pēc saviem ieskatiem rīkoties ar to ienākumu daļu, kas paliek viņa rīcībā, tai skaitā viņam ir tiesības iesaistīties civiltiesiskajā apgrozībā un veikt gan darbības, kas vērstas uz ienākumu gūšanu, gan segt nepieciešamos izdevumus. Šādā gadījumā nodokļa pārmaxsa tiks atmaksāta, pamatojoties uz parādnieka veiktām darbībām un īstenotiem maksājumiem (iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksa; samaksas veikšana par saņemtajiem ārstniecības pakalpojumiem; izglītības iestādes sniegto pakalpojumu apmaksā) jau pēc fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanas. Ņemot vērā šo apstākli, kā arī faktu, ka nodokļu pārmaxsa veidojusies, parādniekam darbojoties ar tiem naudas līdzekļiem, ko saskaņā ar Maksātspējas likumu viņam ir tiesības paturēt savā rīcībā, nodokļu pārmaxsa, uz kuru tiesības radušās pēc fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanas, atzīstama par parādnieka ienākumiem. Attiecīgi kreditoriem ir novirzāma tikai viena trešdaļa no valsts budžeta saņemtajiem naudas līdzekļiem.

[2] Attiecībā uz parādnieka veiktajiem maksājumiem pēc programmas "Uzkrājums bērna nākotnei" norādām, ka persona, kas vēlas veikt uzkrājumu bērnam, izvēlas arī uzkrājuma veidu: 1) krājkonts, kas pieder bērna vecākiem. Šāds uzkrājuma veids dod priekšrocību – vecāki var brīvi piekļūt un rīkoties ar šo naudu, kad bērnam tas nepieciešams. Krājkontu vecāki var izveidot sev ērtā veidā bankā; 2) bērna konta vai depozīta atvēršana. Tādējādi visi līdzekļi ir piederoši bērnam. Tikai bērns var rīkoties ar uzkrājumu, kad sasniegs noteikto vecumu; 3) dzīvības apdrošināšana.

Vecāki atver polisi uz sava vārda, bet labumu guvējs ir bērns.²⁸

Ievērojot minēto, atkarībā no parādnieka izvēlēta uzkrājuma veida, ir vērtējams jautājums par bērnam uzkrāto naudas līdzekļu novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai. Vienlaikus norādām, ka parādnieka mantas un ienākumu izvērtēšana neietilpst Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē.

Par apdrošināšanas atlīdzību fiziskās personas maksātnespējas procesā²⁹

Iesniegumā norādīts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa saistību dzēšanas procedūras laikā, pamatojoties uz apdrošināšanas līguma noteikumiem (nelaimes gadījumu apdrošināšana), tika pieņemts lēmums par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, kura tika pārskaitīta uz fiziskās personas norēķinu kontu. Līdz ar to lūdzat sniegt skaidrojumu par to, vai no saņemtās apdrošināšanas atlīdzības saistību dzēšanas procedūrā ir jānovirza viena trešdaļa kreditoru prasījumu segšanai un vai tādā gadījumā ir jāgroza saistību dzēšanas plāns.

Apdrošināšanas līguma likuma 1. panta pirmās daļas 5. punkts noteic, ka par apdrošināšanas gadījumu izmaksājamā naudas summa vai nodrošināmie pakalpojumi atbilstoši apdrošināšanas līgumam ir apdrošināšanas atlīdzība. Tādējādi minētā summa nav uzskatāma par valsts piešķirtu pabalstu, bet gan par civiltiesiska darījuma rezultātā saņemtu atlīdzību.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128. panta trešo daļu fiziskās personas maksātnespējas process sastāv secīgi no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras.

Maksātnespējas likuma 128. panta ceturrtā daļa noteic, ka bankrota procedūras ietvaros tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai. Savukārt šā panta piektajā daļā noteikts, ka saistību dzēšanas procedūras ietvaros parādnieka ienākumi tiek novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, un pēc saistību dzēšanas procedūras termiņa beigām tiek dzēstas šīs procedūras ietvaros nesegtās saistības.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 1. un 5. punktam parādnieka manta, cita starpā, ir parādnieka nekustamais īpašums, kustamā manta, tajā skaitā naudas līdzekļi un cita maksātnespējas procesa laikā tiesiski iegūtā manta.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 139. panta 1., 6. un 7. punktu parādniekam bankrota procedūras laikā ir pienākums gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, segt fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas, kā arī pēc administratora pieprasījuma nodot administratora pārvaldījumā savu mantu, izņemot mantu, uz kuru nevar vērst piedziņu, un šā likuma 140. panta 2. punktā minēto mantu, kā arī parādnieka valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu.

Maksātnespējas likuma 161. pants paredz, ka fiziskās personas saistību dzēšanas procedūrā parādniekam ir tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas, kā arī paturēt mantu, kas viņam būtiski nepieciešama ienākumu gūšanai.

No minētajām tiesību normām izriet, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros visa parādnieka manta un viena trešdaļa no regulārajiem ienākumiem (saistību dzēšanas procedūrā) ir novirzāma maksātnespējas procesa izmaksu segšanai un kreditoru prasījumu

²⁸ Uzkrājumi bērna nākotnei: Kādā gadījumā jāreķinās ar bāriņtiesas iesaistīšanos. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/uzkrajumi-berna-nakotnei-kada-gadjuma-jarekinas-ar-barintiesas-iesaistisanos.a263627/> [aplūkots: 12.08.2020]

²⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 10. septembra vēstule Nr. 1-57n/2020/995

apmierināšanai.

Tajā pašā laikā likumdevējs ir noteicis naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, tas ir, atsavināt piespiedu kārtā. Atbilstoši Civilprocesa likuma 596. pantam kreditori nevar vērst piedziņu uz atsevišķām ienākumu kategorijām, tostarp valsts sociālajiem pabalstiem un sociālās palīdzības pabalstiem. Ievērojot to, ka apdrošināšanas atlīdzība nav uzskatāma par valsts sociālo pabalstu Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta izpratnē, vai par sociālās palīdzības pabalstu Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma izpratnē, secināms, ka parādniekam izmaksātā apdrošināšanas atlīdzība neietilpst to summu kategorijā, uz kuru kreditori nevar vērst piedziņu.

Tā kā viens no apdrošināšanas atlīdzības izmaksas priekšnoteikumiem ir apdrošinājuma ņēmēja veiktā apdrošināšanas prēmijas samaksa, minētā atlīdzība nav pielīdzināma regulāriem ienākumiem, kuru gūšana atkarīga no parādnieka iespējām. Līdz ar to tā ir uzskatāma par maksātnespējas procesa laikā iegūtu mantu, kas būtu realizējama atbilstoši Maksātnespējas likuma 147. pantam. Turklāt kārtība, ka parādnieka manta tiek novirzīta kreditoru prasījumu segšanai, saglabājas arī saistību dzēšanas procedūras laikā. Tādējādi, ja saistību dzēšanas procedūras laikā fiziskā persona saņem, piemēram, dāvinājumu, mantojumu, vai cita veida mantiskas vērtības, šī parādnieka manta tiek novirzīta kreditoru prasījumu segšanai.

Tajā pašā laikā apdrošināšanas atlīdzība, kas paredz finansiālu nodrošinājumu gadījumos, ja apdrošinātā persona nelaimes gadījumā gūst smagas traumas, tiek izmaksāta, jo iestājas apdrošināšanas gadījums. Tādā gadījumā Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā kreditoru tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu ir jāvērtē kopsakarā ar Latvijas Republikas Satversmes 111. pantā nostiprināto valsts pienākumu aizsargāt cilvēku veselību. Valsts pienākums aizsargāt cilvēku veselību ietver trīs atšķirīgus valsts pienākumus: pienākums ievērot (respektēt), aizsargāt un nodrošināt (īstenot) tiesības uz veselības aizsardzību. Pienākums respektēt pieprasa valstij atturēties no tiešas vai pastarpinātas iejaukšanās cilvēka veselības tiesību īstenošanā, tostarp arī no tādām darbībām, kas ierobežo katras personas iespējas pašai rūpēties par savas veselības aizsardzību. Proti, ikvienai personai zināmās robežās ir tiesības veikt pasākumus, ko tā uzskata par nepieciešamu savas veselības nodrošināšanai. Tiesības uz veselību ir jāsaprot kā tiesības baudīt dažādus pasākumus, preces, iekārtas un nosacījumus, kas vajadzīgi, lai realizētu augstāko sasniedzamo veselības standartu.³⁰

Tādējādi, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, parādniekam ir tiesības saņemt apdrošināšanas atlīdzību izlietot, lai realizētu augstāko sasniedzamo veselības standartu. Novirzot kreditoru prasījumu apmierināšanai apdrošināšanas atlīdzību, kas tika izmaksāta, jo iestājās apdrošināšanas gadījums – nelaimes gadījums, tiktu nesamērīgi ierobežotas parādnieka iespējas rūpēties par savas veselības aizsardzību.

Līdz ar to konkrētajā gadījumā interpretējot normatīvos aktus tādējādi, ka parādniekam visa apdrošināšanas atlīdzība jānovirza kreditoru prasījumu apmierināšanai, tiek apdraudētas personas Latvijas Republikas Satversmē nostiprinātās tiesības uz savas veselības aizsardzību.

Ņemot vērā minēto, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, saņemtā apdrošināšanas atlīdzība nav jānovirza kreditoru prasījumu apmierināšanai, ja saņemtā apdrošināšanas atlīdzība tiek izmantota parādnieka ārstniecības izdevumu segšanai, tādā apmērā, kādā parādnieks var pierādīt, ka apdrošināšanas atlīdzība ir novirzīta šim konkrētajam mērķim.

³⁰ Olsena S. 111. pants. Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. Grām.: Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2011, 628. - 629. lpp.

Tādējādi, lai nodrošinātu Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktā nostiprināto atklātības principu, parādniekam būtu jāiesniedz kreditoriem un administratoram dokumentus, kas apliecina, ka apdrošināšanas atlīdzība tiek izmantota, lai segtu ārstniecības izdevumus.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka iepriekš minētais neizslēdz iespēju parādniekam brīvprātīgi novirzīt daļu no saņemtās apdrošināšanas atlīdzības kreditoru prasījumu segšanai.

[2] Savukārt attiecībā uz saistību dzēšanas plāna grozīšanas priekšnoteikumiem norādām sekojošo. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 162. panta pirmajai daļai, ja fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes laikā mainās parādnieka ienākumi, viņam ir pienākums sagatavot fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus, mainot šā plāna termiņu un tā ietvaros sedzamo saistību apmēru, proti, grozījumi saistību dzēšanas plānā būtu jāveic tikai tad, ja fiziskās personas ienākumu apmērs acīmredzami samazinātos vai palielinātos tādā apmērā, ka tas mainītu tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu.

Tādējādi nebūtiski mainoties ienākumu apmēram vai saņemot neregulārus ienākumus, fiziskai personai nav nepieciešams veikt grozījumus saistību dzēšanas plānā, ja rezultātā persona izpilda saistību dzēšanas plānu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. pantam, kā arī Maksātnespējas likuma 161. panta 1. punktam, gadījumā, ja kādā laika periodā parādnieka ienākumi palielinās, fiziskajai personai saglabājas pienākums kreditoriem pārskaitīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, kreditoriem novirzāmo summu aprēķinot no palielinājušos ienākumu apmēra. Tādēļ vienu trešdaļu no palielinājušos ienākumu apmēra parādniekam proporcionāli jāsadala starp kreditoriem.

Norādāms, ka judikatūrā ir atzīts, ja parādnieka ikmēneša ienākumi ir mainīgi, likums neaizliedz parādniekam veikt maksājumu pārrēķinu un labot radušos kļūdu, ja kādā mēnesī kreditoru prasījumu segšanai novirzīti līdzekļi mazāk nekā vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem.³¹

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka tikai tiesas kompetencē ir izvērtēt fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi atbilstoši Maksātnespējas likuma prasībām. Turklāt atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta trešajā daļā noteiktajam, pabeidzot saistību dzēšanas procedūru, lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, pieņem tiesa. Tātad, tiesai, izskatot pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, pieteikums jāizvērtē nevis formāli, bet pēc būtības, kas nozīmē, ka tiesai jākonstatē, ka fiziskā persona ir izpildījusi tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, kā arī veikusi papildu izmaksas kreditoriem.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu³²

Iesniegumā norādīts, ka ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, jo neviens kreditors nepieteica savus prasījumus. Apstākļi, ka kreditoru prasījumi netiks pieteikti, bija paredzams, tomēr, neskatoties uz to, bija jāgaida sešus mēnešus, līdz administrators kopā ar fizisko personu varēja iesniegt tiesā pieteikumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu. Iesniegumā norādīts, ka saskaņā ar Maksātnespējas likumu, fiziskās personas maksātnespējas procesu varēja izbeigt ātrāk un sniegts vērtējums par iespēju ātrāk izbeigt fiziskās personas maksātnespējas procesu. Lūgts sniegt viedokli par tiesību normu interpretāciju saistībā ar

³¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 16. februāra lēmuma Lietā Nr. SPC-5/2017, C-37101714 10. punkts.

³² Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 14. septembra vēstule Nr. 1-57n/20120/1004

norādīto situāciju.

Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā likumdevējs skaidri un nepārprotami noteicis, ka gadījumā, ja netiek ievērots šajā pantā noteiktais kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš, tad pēc šā termiņa kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku. Tādēļ pēc likumdevēja noteiktā prasījumu iesniegšanas termiņa notecējuma administratoram ir tiesisks pamats vērsties tiesā ar pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu un maksātnespējas procesa izbeigšanu. Savukārt laika posmā, kad kreditoru prasījumu tiesības var tikt realizētas (sešu mēnešu laika periodā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu), šāds tiesisks pamats nepastāv.

Saistībā ar minēto, būtiski norādīt, ka jau 2014. gada 25. septembrī Saeimā tika pieņemts likums "Grozījumi Maksātnespējas likumā", kurš stājās spēkā 2015. gada 1. janvārī. Ar minēto likumu tika pilnveidots tiesiskais regulējums un novērsta neskaidrības Maksātnespējas likuma 141. panta pirmās daļas un 73. panta piemērošanā, skaidri nosakot, ka kreditoru prasījumi arī fiziskās personas maksātnespējas procesā ir iesniedzami Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktajā kārtībā. Savukārt kreditori, kuri nav izmantojuši Maksātnespējas likumā paredzētās iespējas pieteikt savus prasījumus, zaudē savas prasījuma tiesības pret parādnieku.³³

Proti, ja administratoram minētajā termiņā (sešu mēnešu laika periodā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu) netiek iesniegts attiecīgais kreditora prasījums, parādnieka saistības ar šo kreditoru izbeidzas uz likuma pamata un atzīstams, ka jautājums par kreditora prasījuma tiesībām ir galīgi atrisināts, tas ir, kreditors no prasījuma tiesībām pret parādnieku faktiski ir atteicies un kreditoram ir jārēķinās ar nelabvēlīgajām sekās – noilguma iestāšanos.

Tāpat ar iepriekš minētajiem Maksātnespējas likuma grozījumiem tika noteikts, ka, ja fiziskai personai ir pasludināts maksātnespējas process, bet kreditori Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā nav pieteikušies, tad, ievērojot Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktās kreditoru prasījumu neiesniegšanas sekas, tiesai tika noteiktas tiesības pieņemt lēmumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu un parādnieka atbrīvošanu no saistībām. Attiecīgi Maksātnespējas likuma 150. pants tika papildināts ar trešo un ceturto daļu, kura noteic, ka tiesa izbeidz bankrota procedūru, vienlaikus izbeidzot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja nav iesniegti kreditoru prasījumi šā likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā un pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu šā panta trešajā daļā minētajā gadījumā iesniedz parādnieks mēneša laikā pēc tam, kad beidzies šā likuma 141. panta pirmajā daļā minētais kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš.

Līdz ar to likumdevējs ir skaidri noteicis fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanas kārtību un nosacījumus gadījumos, ja pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, kreditora prasījumu administratoram neiesniedz neviens kreditors.

Tādēļ tikai pēc likumdevēja noteiktā prasījumu iesniegšanas termiņa notecējuma administratoram/parādniekam ir tiesisks pamats vērsties tiesā ar pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu. Savukārt laika posmā, kad kreditoru prasījumu tiesības var tikt realizētas (sešu mēnešu laika periodā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu), šāds tiesisks pamats nepastāv.

³³ Par priekšlikumiem likumprojektam "Grozījumi Maksātnespējas likumā" (reģ. Nr.367/Lp11) pirms otrā lasījuma. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/c31089bdcbbb3ae0c2257af4003da42b/\\$FILE/2_66-11_13.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/c31089bdcbbb3ae0c2257af4003da42b/$FILE/2_66-11_13.pdf)

Tādējādi administratoram jāievēro likumdevēja noteiktais termiņš, kādā kreditori var realizēt savas prasījuma tiesības, un tikai pēc tā notecējuma, ja neviens kreditors nav pieteicies, vērsties tiesā ar pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu un maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Par atkārtotu fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu³⁴

Iesniegumā, norādot uz detalizētu faktu izklāstu, izteikts lūgums sniegt atbildes uz jautājumiem saistībā par atkārtotu pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniegšanas nosacījumiem. Proti, pēc cik ilga laika, skaitot no tiesas nolēmuma par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, neatbrīvojot no atlikušajām saistībām, var iesniegt atkārtotu pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu, lai tiesa nepiemērotu Maksātnespējas likuma 130. panta 1. punktu (fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams vai pārtraucams personai, kura pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir sniegusi apzināti nepatiesu informāciju saviem kreditoriem) un uz tā pamata netiktu noraidīts pieteikums.

[1] Maksātnespējas kontroles dienests darbojas tikai noteiktās kompetences ietvaros un tā uzdevumos neietilpst juridisko konsultāciju sniegšana. Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests sniedz viedokli par Iesniegumā minēto jautājumu tiktāl, lai nodrošinātu vienveidīgas maksātnespējas tiesību piemērošanas prakses veidošanos, vienlaikus izvairoties no konkrētā gadījuma izpēti, analīzes un atbildes sniegšanas par specifiskām ar konkrēto gadījumu saistītām juridiskām niansēm.

[2] Fiziskās personas maksātnespējas procesu var piemērot tikai tādai personai, uz kuru neattiecas kāds no Maksātnespējas likuma 130. pantā noteiktajiem ierobežojumiem. Turklāt atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta pirmajai daļai fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšana ir tiesas kompetencē un tikai tiesa izvērtē konkrētu ierobežojumu pastāvēšanu, ņemot vērā katra konkrēta gadījuma tiesiskos un faktiskos apstākļus.

Norādāms, ka 2018. gada 1. jūlijā stājās spēkā grozījumi Maksātnespējas likumā, ar kuriem Maksātnespējas likuma 130. pants tika papildināts ar 5. punktu, kurš noteic, ka fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams vai pārtraucams personai, kurai pēdējā gada laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, nedzēšot saistības. Minētās tiesību normas mērķis ir noteiktā laika periodā liegt parādniekam iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu pēc tam, kad viņš šo tiesību ir izmantojis, bet, konstatējot ierobežojumus vai parādnieka negodprātīgu rīcību, tiesa maksātnespējas procesu ir izbeigusi. Šis ierobežojums novērš situāciju, kad parādnieks saņemto tiesisko aizsardzību pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas izmanto negodprātīgi.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma pārejas noteikumu 68. punktā noteikto, Maksātnespējas likuma 130. panta 5. punkts ir piemērojams fizisko personu maksātnespējas procesos, kas uzsākti pēc 2018. gada 1. jūlija. No minētā izriet, ka tiesai, lemjot par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu pēc 2018. gada 1. jūlija, ir jāvērtē Maksātnespējas likumā 130. pantā norādītos piemērošanas ierobežojumus, tajā skaitā, Maksātnespējas likuma 130. panta 5. punktā ietverto ierobežojumu.

Tātad, atbilstoši minētajiem grozījumiem parādnieks jau pēc viena gada var vērsties tiesā ar

³⁴ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 31. jūlija vēstule Nr. 1-57n/2020/874

maksātspējas procesa pieteikumu, ja iepriekš uzsāktais fiziskās personas maksātspējas process ir izbeigts, nedzēšot saistības.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments 2018. gada 26. janvāra lēmumā lietā Nr. C68310217, SPC-2/2018, ir atzinis: "*Ja pieteikums par maksātspējas procesa pasludināšanu iesniegts atkārtoti par saistībām, par kurām tiesa jau ir lēmusi, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru parādnieka negodprātīgas rīcības dēļ, un no tā neizriet, ka jautājuma izlemšanai būtiski mainījušies faktiskie vai tiesiskie apstākļi, pieteikums nav pieņemams. Savukārt, gadījumā, ja fakts, ka pieteikums iesniegts atkārtoti, tiek konstatēts jau pēc maksātspējas procesa pasludināšanas, ierosinātais process ir jāizbeidz.*"

Līdz ar to fiziskai personai patstāvīgi ir jāizvērtē vai uz pieteikuma par fiziskās personas maksātspējas procesa iesniegšanas brīdi faktiskie un tiesiskie apstākļi ir būtiski mainījušies, pretējā gadījumā tiesa šādu pieteikumu nepieņems. Minētais vistiešākajā veidā attiecas uz Maksātspējas likuma 130. panta 1. punktā noteiktā ierobežojuma esamības izvērtēšanu, proti, ja uz pieteikuma par fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanas iesniegšanas brīdi nav pagājis minētajā normā noteiktais triju gadu termiņš, tad nav pamata vērsties tiesā ar šādu pieteikumu.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka atbilstoši Maksātspējas likuma 6. panta 8. punktam, viens no maksātspējas procesa principiem ir labticības princips, kas nosaka, ka procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Parādnieks un kreditors nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos. No minētā izriet, ka fiziskas personas maksātspējas procesa mērķis ir jāsasniedz, piemērojot iesaistīto personu tiesības un pienākumus labā ticībā, lai finansiālās grūtības nonākušam parādniekam palīdzētu segt saistības un atjaunot maksātspēju.

Fiziskās personas maksātspējas process ir veids, kā persona, maksātspējas procesa administratora uzraudzībā un maksātspējas procesu reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā, var atjaunot maksātspēju un pēc saistību dzēšanas procedūras beigām tikt atbrīvota no parādsaistībām. Tomēr šādu tiesisko aizsardzību var baudīt persona, kura pati ir bijusi godprātīga un uz kuru nevar attiecināt Maksātspējas likumā noteiktos ierobežojumus.

Par nodokļu maksājumiem fiziskās personas maksātspējas procesā³⁵

Iesniegumā norādīts, ka ar tiesas spriedumu ir pasludināts fiziskās personas (turpmāk šajā skaidrojumā -Parādnieks) maksātspējas process. Parādnieka maksātspējas procesā bankrota procedūras ietvaros ir realizēta daļa Parādnieka mantas, atgūstot naudas līdzekļus, kas ir pietiekami visu atzīto kreditoru prasījumu pilnīgai segšanai, kā arī Maksātspējas likuma 172. panta otrajā daļā paredzēto maksātspējas procesa tiešo izmaksu un administratora atlīdzības segšanai. Papildus norādīts, ka Parādnieks ir gleznotājs, kurš ir reģistrēts kā saimnieciskās darbības veicējs un Parādnieka mantas sastāvā, kas tika realizēta Parādnieka maksātspējas procesa ietvaros, ietilpa Parādnieka vairāku gadu garumā radītās gleznas, kas nebija realizētas tā saimnieciskās darbības ietvaros.

Nemot vērā minēto lūgts sniegt viedokli par to, vai administratoram ir pamats sastādīt galīgo bankrota procedūras izmaksu sarakstu, paredzot Parādnieka mantas pārdošanas rezultātā iegūtos naudas līdzekļus novirzīt pilnīgai kreditoru prasījumu un tiešo maksātspējas procesa

³⁵ Maksātspējas kontroles dienesta 2020. gada 29. septembra vēstule Nr. 1-49n/2020/69

izmaksu, kā arī administratora atlīdzības segšanai; vai arī administratoram ir jāveic darbības atlikušās Parādnieka mantas pārdošanai, lai būtu iespējama arī visu nodokļu segšana par ienākumiem no saimnieciskās darbības, ievērojot to, ka gleznas faktiski tika radītas Parādnieka saimnieciskās darbības ietvaros (vai arī šīs izmaksas jebkurā gadījumā ir sedzamas no Parādnieka līdzekļiem, ko viņš ir tiesīgs paturēt sev uzturēšanas izmaksu segšanai).

Ievērojot Maksātnespējas likumā noteikto norādāms, ka nodokļu maksājumi, kuri ir radušies pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa un kuri nav nomaksāti, ir piesakāmi kā kreditora prasījumi Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā. Savukārt nodokļu maksājumi, kuri ir radušies pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir uzskatāmi par kārtējiem nodokļu maksājumiem.

Maksātnespējas likuma 172. panta pirmā daļa noteic, ka izmaksas, kas parādniekam rodas pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, tiek iedalītas fiziskās personas maksātnespējas procesa tiešajās un netiešajās izmaksās. Šā panta ceturtās daļas 2. punktā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešās izmaksas ir parādnieka uzturēšanas izmaksas pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas t.sk., kārtējie nodokļu un nodevu maksājumi. Savukārt šā panta piektajā daļā noteikts, ka kārtējie nodokļu un nodevu maksājumi ir fiziskās personas (parādnieka) netiešās izmaksas un atbilstoši minētā panta piektajai daļai tās tiek segtas no parādnieka līdzekļiem, ko viņš ir tiesīgs paturēt sev uzturēšanas izmaksu segšanai. Papildus likuma "Par nodokļiem un nodevām" 26. panta sestās daļas 5. punkts noteic, ka pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas nodokļu maksātājs (parādnieks) veic visus kārtējos nodokļu maksājumus saskaņā ar nodokļu likumiem.

Tādēļ no minētā secināms, ka parādnieks fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā pats veic kārtējo nodokļu maksājumus no līdzekļiem, ko viņš ir tiesīgs paturēt sev uzturēšanas izmaksu segšanai. Savukārt pieteikto kreditoru prasījumu segšana ietilpst administratora kompetencē. Vienlaikus norādāms, ka tiklīdz administrators konstatē, ka ir izpildījis visus normatīvajos aktos noteiktos pienākumus un ir pamats sastādīt galīgo bankrota procedūras izmaksu sarakstu (Maksātnespējas likuma 147. panta pirmā daļa), viņam ir pienākums to darīt.

Vēršam uzmanību, ka katras konkrētās situācijas izvērtēšana un attiecīgo tiesisko līdzekļu izvēle ir administratora ekskluzīvā kompetencē, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma regulējumam nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to administratoram kā savas jomas speciālistam pašam ir jāizlemj par pareizo rīcību konkrētās situācijās, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

Papildus norādāms, ka saskaņā ar likuma "Par Valsts ieņēmumu dienestu" 2. panta pirmo punktu viens no VID uzdevumiem ir nodrošināt administrēto valsts nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto obligāto maksājumu iekasēšanu Latvijas teritorijā un uz muitas robežas, kā arī nodokļu, nodevu un citu obligāto maksājumu iekasēšanu Eiropas Savienības budžetam. Ņemot vērā minēto, aicinām vērsties VID par iesniegumā norādītajiem faktiskajiem apstākļiem.

Par parādnieka mantu fiziskās personas maksātnespējas procesā³⁶

Iesniegumā norādīts, ka fiziskās personas (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas procesā noskaidrots, ka Parādniekam ir prasījuma tiesības pret darba devēju,

³⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 4. novembra vēstule Nr. 1-49n/2020/73

kuram ir pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process. Prasījumu sastāda: 1) darba samaksa ne par pēdējiem trim darba tiesisko attiecību mēnešiem 12 mēnešu periodā pirms darba devēja juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas (minētajā laika periodā Parādniekam tā bija vienīgā darba vieta un ienākumu apjoms nepārsniedza minimālo mēnešalgu); 2) atlīdzība par ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu, uz kuru tiesības iegūtas 12 mēnešu periodā pirms darba devēja juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas; 3) neizmaksātās komandējuma naudas.

Ņemot vērā minēto, lūgts sniegt skaidrojumu par to:

1) vai iepriekš minētā darba samaksa ir uzskatāma par mantu, uz kuru nevar vērst piedziņu un kura netiek iekļauta mantas pārdošanas plānā?;

2) vai administrators fiziskās personas maksātnespējas procesā ir uzskatāms par tās pārstāvi attiecīgās juridiskās personas maksātnespējas procesā, kas ir pilnvarots saņemt bijušā darbinieka kreditora prasījuma apmierināšanu no maksātnespējīgā darba devēja un darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem?;

3) vai ir iespēja likumā paredzētajos gadījumos veikt maksātnespējīgās fiziskās personas prasījumu tiesību cesiju vai tas jādara tikai pēc prasījuma segšanas no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem?

[1] Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteikto mantu, kas iekļaujas parādnieka mantā, pamatojoties uz prasījuma tiesībām pret trešajām personām, ir atzīstama par atgūto mantu, kas ir daļa no parādnieka mantas kopuma atbilstoši Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 3. punktam. Līdz ar to naudas līdzekļi, kurus Parādnieks saņems, pamatojoties uz iesniegto kreditora prasījumu no maksātnespējīgā darba devēja, vērtējami kā manta, kura pielīdzināma Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktajai mantai.

Tajā pašā laikā norādāms, ka, lai arī minētā Parādnieka manta ir pielīdzināma Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktajai mantai, tomēr to nevar uzskatīt par mantu, kura pilnā apmērā ir novirzāma kreditoru prasījumu segšanai atbilstoši Maksātnespējas likuma 128. panta ceturtajai daļai, jo Parādnieka manta pēc būtības ir ienākumi, kurus fiziskā persona ir ieguvusi ar savu darbu un atbilstoši Maksātnespējas likuma regulējumam, parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai novirzīt vienu trešdaļu no ienākumiem.

Papildus norādāms, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. pantu darba samaksa un atlīdzība par ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu neietilpst to ienākumu kategorijā uz kuru nav vēršama piedziņa. Savukārt neizmaksātā komandējuma nauda atbilstoši Civilprocesa likuma 596. panta 3. punktam ir naudas līdzekļi, uz kuriem nevar vērst piedziņu saistībā ar šo naudas līdzekļu izmaksāšanas mērķi, proti, tie tiek piešķirti konkrēta sociāla vai saimnieciska mērķa īstenošanai.³⁷

Līdz ar to, lai noteiktu no kuras ienākumu kategorijas ir novirzāmi līdzekļi kreditoru prasījumu segšanai ir jāņem vērā arī iepriekš norādītais.

Savukārt attiecībā uz jautājumu, vai konkrētā Parādnieka manta būtu jāiekļauj mantas pārdošanas plānā, norādāms, ka Maksātnespējas likuma 146. panta pirmā daļa noteic, ka parādnieka mantas pārdošanai administrators izstrādā parādnieka mantas pārdošanas plānu (113. pants) ņemot vērā šā likuma 111. un 148. panta noteikumus. Savukārt Maksātnespējas

³⁷ Ministru kabineta 2010. gada 12. oktobra noteikumi Nr. 969 "Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi".

likuma 113. pantā ir noteikts kādas ziņas administratoram ir jāiekļauj mantas pārdošanas plānā.

Vadoties iepriekš minētajā normā uzskaitīto mantas pārdošanas plānā iekļaujamo ziņu satura secināms, ka mantas pārdošanas plāns ir procesuāls dokuments administratora rīcībai ar pastāvošo pārdodamo mantu. Konkrētajā gadījumā Parādnieka manta neatbilst mantas pārdošanas plānā norādāmajai informācijai, jo tā nav pakļauta pārdošanai un no administratora darbībām nav atkarīgs tas, vai Parādnieka maksātnespējas procesā tiks atgūti naudas līdzekļi, apmierinot Parādnieka kreditora prasījumu maksātnespējīgā darba devēja maksātnespējas procesā. Tajā pašā laikā norādāms, ka administratoram būtu jāapzina un jāsniedz informācija Parādnieka kreditoriem par apstākļiem attiecībā uz konkrēto Parādnieka mantu un tās atgūšanas iespējām bankrota procedūras laikā.

[2] Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 134. panta pirmo daļu un otrās daļas 2. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiek uzsākta bankrota procedūra un parādnieks zaudē tiesības rīkoties ar visu savu mantu, kā arī viņa valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu (izņemot mantu, uz kuru nevar vērst piedziņu), un šīs tiesības iegūst administrators. Turklāt, atbilstoši Maksātnespējas likuma 95. panta otrajai daļai kopsakarā ar Maksātnespējas likuma 143. panta pirmo daļu administrators pārvalda parādnieka mantu, veic pasākumus tās atgūšanai un rīkojas ar šo mantu šajā likumā noteiktajos ietvaros.

Līdz ar to pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators ir tā persona, kura turpmāk rīkojas ar personas mantu, risinot jautājumus par saistību izpildi un kreditoru prasījumu apmierināšanu. Savukārt, vadoties no judikatūrā paustajām atziņām, fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā administrators lietās, kas skar fiziskās personas mantisko stāvokli, iestādē un tiesā uzstājas fiziskās personas vietā un īsteno visas no procesuālajām tiesību normām izrietošās tiesības un pienākumus.³⁸ Tas nozīmē, ka maksātnespējīgais parādnieks zaudē tiesības patstāvīgi uzstāties kā puse tiesā mantiskās prasībās, un šīs tiesības pārņem administrators kā parādnieka likumiskais pārstāvis, jo parādnieka rīcībspēja ir ierobežota lietās, kas skar tā mantisko stāvokli.³⁹

Ņemot vērā iepriekš minēto secināms, ka administrators kā parādnieka likumiskais pārstāvis pārņem maksātnespējīgās fiziskās personas tiesības tikai tajos gadījumos, kad to pārstāv mantiskajās prasībās tiesā un iestādē sakarā ar to, ka maksātnespējīgās fiziskās personas rīcībspēja šādā gadījumā ir ierobežota.

Savukārt konkrētajā gadījumā Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, administratoram nav pamata pārņemt Parādnieka tiesības viņa darba devēja maksātnespējas procesā. Proti, Parādniekam nav nekādu ierobežojumu pašam veikt nepieciešamās darbības, lai saņemtu savu kreditora prasījuma apmierinājumu no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem, jo attiecīgo iesniegumu par darbinieku prasījumu apmierināšanu no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem Maksātnespējas kontroles dienestā iesniedz maksātnespējīgās juridiskās personas maksātnespējas procesā ieceltais administrators. Savukārt, ja minētā iesnieguma un tam pievienoto dokumentu izskatīšanas rezultātā Maksātnespējas kontroles dienests konstatē, ka darbinieku prasījumu apmēra un pamatotības pārbaudei nepieciešama Ministru kabineta

³⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 22. maija lēmums lietā Nr. A420421411, SKA-691/2014; Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 31. oktobra spriedums lietā Nr. C32372015, SKC-272/2019.

³⁹ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 31. oktobra sprieduma lietā Nr. C32372015, SKC-272/2019 motīvu daļas 17. punkts; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 22. maija lēmuma lietā Nr. A420421411, SKA-691/2014 motīvu daļas 9. punkts.

noteikumos Nr. 995 paredzētā papildu informācija vai dokumenti, tad nepieciešamā informācija tiek pieprasīta maksātnespējīgās juridiskās personas administratoram.

Turklāt pēc lēmuma par darbinieku prasījumu apmierināšanu pieņemšanas Maksātnespējas kontroles dienesta lēmums tiek nosūtīts katram darbiniekam individuāli uz informācijā par darbinieka prasījumiem norādīto korespondences vai elektroniskā pasta adresi. Ar lēmumu darbiniekam piešķirtie naudas līdzekļi tiek pārskaitīti darbinieka norēķinu kontā, kas norādīts informācijā par darbinieka prasījumiem.

Attiecīgi brīdī, kad Parādnieks saņem naudas līdzekļus, kuri tiek izmaksāti pamatojoties uz iesniegto kreditora prasījumu, tad atkarībā no fiziskās personas maksātnespējas procesa stadijas, Parādniekam ir jāveic nepieciešamās darbības, lai šie naudas līdzekļi tiktu novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai Parādnieka maksātnespējas procesā.

[3] Maksātnespējas likuma regulējums pieļauj cedēt parādnieka prasījumus pret trešajām personām, ja parāda piedziņa varētu būt apgrūtināta vai ilgtoša, ko tieši noteic Maksātnespējas likuma 105. pants.

Tomēr jāņem vērā, ka Civillikuma 1798. pants noteic, ka par cesijas priekšmetu var būt visādi prasījumi, vienalga vai izriet no līguma, vai no neatļautas darbības, starp tiem arī tādi, kuriem vēl nav iestājies termiņš, kā arī nosacīti un pat nākami un nedroši. Turpretīm Civillikuma 1799. panta 1. punkts noteic, ka par cesijas priekšmetu nevar būt visi prasījumi, kuru izlietošana, vai nu pēc līdzēju vienošanās vai pēc likuma, saistīta ar kreditora personu. Savukārt Civillikuma 2184. pants noteic, ka darbiniekam darbs jādara personīgi, ja nav norunāts vai pēc apstākļiem pieņemams citādi. Tātad atzīstams, ka darbinieka saistība ir personiska.⁴⁰ Līdz ar to secināms, ka darbinieka prasījuma tiesībām pret darba devēju ir personisks raksturs un šāds prasījums nav cedējams.

Par saistībām kuras netiek dzēstas fiziskās personas maksātnespējas procesā un par piedziņas vēršanas aizliegumu⁴¹

Iesniegumā lūgts uzskaitīt, kādi prasījumi netiek dzēsti fiziskās personas maksātnespējas procesā. Tāpat lūgts skaidrot kā rīkoties, ja maksātnespējas procesā uz prasījumiem, kuri ir sedzami maksātnespējas procesā, tiek vērsta parādu piedziņa.

[1] Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā ir uzskaitīti prasījumu veidi, kas arī pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti. Proti, netiek dzēsti prasījumi par uzturlīdzekļu samaksu, prasījumi no neatļautas darbības, nodrošinātais prasījums, ja parādnieks ir saglabājis par šā prasījuma nodrošinājumu kalpojošo mājokli un prasījumi par administratīvo pārkāpumu procesā piemērotajiem un Krimināllikumā paredzētajiem sodiem, kā arī kompensācija par radīto kaitējumu. Līdz ar to parādniekam saglabājās pienākums segt Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā minētos prasījumus arī pēc maksātnespējas procesa sekmīgas pabeigšanas un attiecībā uz šiem prasījumiem tiek atjaunota izpildu lietvedība.

[2] Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta otro daļu fiziskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts ar dienu, kad tiesa ar nolēmumu pasludinājusi maksātnespējas procesu, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

⁴⁰ Slaidiņa V., Skultāne I. Darba tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2011, 18.lpp; Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1996, 159.lpp.

⁴¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 10. novembra vēstule Nr. 1-49n/2020/77

Tātad, ar brīdi, kad personai tiek pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, tiek nodibināts īpašs tiesiskais statuss, kurš paredz saistību dzēšanu tikai šī procesa ietvaros un izslēdz jebkādu individuālās piedziņas instrumentu izmantošanu. Turklāt kreditors var gūt sava prasījuma apmierinājumu vienīgi maksātnespējas procesa ietvaros, pamatojoties uz kreditora iesniegto un administratora atzīto prasījumu. Proti, lai kreditors varētu pretendēt uz sava prasījuma apmierināšanu fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, tam saskaņā ar Maksātnespējas likuma 141. pantā noteikto ir jāiesniedz kreditora prasījums. Kreditoru prasījumu pieteikšanas maksimālais termiņš ir seši mēneši no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, proti, ja kreditors likumā noteiktajā termiņā nav iesniedzis kreditora prasījumu, viņš zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku. Minētais noteikts Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā un otrajā daļā kopsakarā ar XIII nodaļas 73. panta regulējumu.

Līdz ar to, ja kreditors neizmanto savas tiesības iesniegt prasījumu, saistība izbeidzas ar noilguma iestāšanos. Šāda jau izbeigusies saistība nav pakļaujama dzēšanai. Tādējādi, ja administratoram minētajā termiņā netiek iesniegts attiecīgais kreditora prasījums, parādnieka saistības ar šo kreditoru izbeidzas uz likuma pamata un atzīstams, ka jautājums par kreditora prasījuma tiesībām ir galīgi atrisināts, tas ir, kreditors no prasījuma tiesībām pret parādnieku faktiski ir atteicies.

Papildus norādāms, ka jautājumā par kreditora prasījuma iesniegšanas kārtību pret maksātnespējīgu parādnieku un tās neievērošanas sekām ir izveidojusies judikatūra. Proti, strīdos par kreditora prasījumiem pret maksātnespējīgu parādnieku piemērojamas Maksātnespējas likuma normas, kas noteic speciālu kārtību, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi un kuru neievērojot kreditoram jārēķinās ar nelabvēlīgām sekām. Tas nozīmē, ka, nevērīgi attiecoties pret savām tiesībām saņemt nodibināto saistību izpildījumu un nesejojot parādnieka tiesiskā statusa iespējamām izmaiņām (publiski pieejamā maksātnespējas reģistra datiem), kreditoram jārēķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos. Minēto negroza apstākļi, ka kreditors, apejot Maksātnespējas likumā noteikto prasījumu pieteikšanas kārtību, pirms vai pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas, cēlis prasību tiesā. Minētais izriet no Maksātnespējas likuma 6. panta 2. punktā noteiktā maksātnespējas procesa vispārīgā principa – kreditoru vienlīdzības principa, atbilstoši kuram kreditoriem tiek dotas vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu saskaņā ar saistībām, kuras tie nodibinājuši ar parādnieku pirms procesa uzsākšanas.⁴²

Savukārt, atbilstoši Maksātnespējas likuma 165. panta sestajai daļai, ja saistību dzēšanas procedūra tiek izbeigta, neatbrīvojot parādnieku no saistībām, kreditoru prasījumi tiek atjaunoti un aprēķināti pilnā apmērā, bet apturētā tiesvedība un spriedumu izpildu lietvedība tiek atjaunota. Vienlaikus Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir norādījusi, ja saistību dzēšanas procedūra tiek izbeigta, neatbrīvojot parādnieku no saistībām (Maksātnespējas likuma 165. panta sestā daļa), tad tiek atjaunoti tie prasījumi, kurus kreditori pieteikuši Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā un kuri nav tikuši apmierināti bankrota procedūras ietvaros. Tādējādi uz kreditora prasījumu, kas Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā vispār nav pieteikts, šā likuma 165. panta sestās daļas noteikumi nav attiecināmi un kreditoram ir jārēķinās ar nelabvēlīgām sekām.

⁴² Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117 un 2016. gada 31. marta spriedums lietā Nr. SKC-3.

Par ienākumu novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā⁴³

Iesniegumā lūgts sniegt skaidrojumu, vai fiziskās personas maksātnespējas procesā kreditoru prasījumu segšanai ir jānovirza bērna piedzimšanas pabalsts (kurš tika noteikts darba koplīgumā), paternitātes pabalsts un VID atmaksātā nodokļu pārmaxsa.

Tāpat norādīts, ka divus gadus ir veikti maksājumi, bet ir bijušas situācijas, ka atsevišķos mēnešos izmaksas kreditoriem veiktas mazākā apmērā, tomēr rezultātā starpība tika kompensēta un kreditoriem tika veikti maksājumi vienas trešdaļas apmērā no kopējiem ienākumiem. Līdz ar to, vai iepriekš minētie apstākļi ietekmē tiesneša lēmumu.

[1] Likumdevējs ir noteicis naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, un kas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta trešo daļu un 134. panta otrās daļas 2. punktu nav atsavināmi arī fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. pantu kreditori nevar vērst piedziņu uz atsevišķu ienākumu kategorijām, tajā skaitā valsts sociālajiem pabalstiem un sociālās palīdzības pabalstiem. Bet pieļaujama piedziņas vēršana uz valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem un citām ienākumu kategorijām, tas ir, ienākumiem, ko persona saņem sakarā ar iepriekš veiktām iemaksām, kas novirzītas sociālajai apdrošināšanai (Civilprocesa likuma 595. panta otrā daļa).

Līdz ar to attiecībā uz tiem pabalstiem, kas piešķirti sakarā ar bērna piedzimšanu, norādāms, ka kreditoriem novirzāmi līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no tiem pabalstiem, kas ir sociālās apdrošināšanas pabalsti, bet fiziskajai personai nav pienākuma novirzīt kreditoriem daļu no saņemtajiem sociālajiem pabalstiem.

Bērna piedzimšanas pabalsts saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta otro daļu ir vienreiz izmaksājama valsts sociālais pabalsts, kuru atbilstoši Valsts sociālo pabalstu likuma 8. pantam piešķir vienam no bērna vecākiem. Tā kā bērna piedzimšanas pabalsts ir valsts sociālais pabalsts, tad kreditoru prasījumu segšanai tas nav novirzāms, jo šādi ienākumi ir aizsargāti no jebkādas piespiedu atsavināšanas arī fiziskās personas maksātnespējas procesā.

Analoģiski arī vienreizējs bērna piedzimšanas pabalsts, ko izmaksā pašvaldība, reģistrējot bērnu, ir ienākums, kas nav novirzāms kreditoriem. Vienreizējs pabalsts ģimenei sakarā ar bērna piedzimšanu vērtējams kā pašvaldības piešķirts sociālās palīdzības pabalsts, lai sniegtu materiālu atbalstu jaundzimušā vajadzību nodrošināšanai (piem., jaundzimušā aprūpes priekšmetu un preču iegādei). Atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 34.panta otrajai daļai, naudā izmaksātais sociālās palīdzības pabalsts uzskatāms par tādu, uz kuru nevar vērst piedziņu.

Savukārt konkrētajā gadījumā būtisks ir apstāklis, ka bērna piedzimšanas pabalsts ir saņemts, pamatojoties uz darba koplīgumu, kam konkrētajā gadījumā ir atšķirīga juridiska nozīme. Proti, atbilstoši Darba likumam (Darba likuma 17. pants līdz 27. pantam) darba koplīgums ir darba devēja un darbinieku rakstiska vienošanās, kas paredz darbiniekiem labvēlīgākus noteikumus nekā noteikts Darba likumā un citos darba tiesisko attiecību regulējošos normatīvajos aktos. Citiem vārdiem, vienošanās par darba koplīgumu ir uzskatāma par kompromisu starp darbinieku vajadzībām un darba devēja iespējām un ar tās palīdzību tiek nodibinātas pušu savstarpējās tiesības un pienākumi. Tā kā starp koplīguma slēdzējpusēm pastāv civiltiesiskas attiecības, koplīgums ir

⁴³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 24. novembra vēstule Nr. 1-57n/2020/1276

privāttiesisks līgums un ar darba koplīgumu var noteikt konkrētu piemaksu, prēmiju un citu atlīdzību izmaksas sistēmu un lielumu. Līdz ar to, ja ar darba koplīgumu puses ir vienojušās par bērna piedzimšanas pabalstu, tad minētais ienākums nav aizsargāts no piespiedu atsavināšanas un tas ir novirzāms kreditoru prasījumu segšanai, jo šādā gadījumā tas nav valsts sociālais pabalsts, bet gan ienākumi, kuri gūti saskaņā ar noslēgto darba koplīgumu.

Savukārt tiesības saņemt paternitātes pabalstu ir personai, kura ir sociāli apdrošināta saskaņā ar likuma "Par valsts sociālo apdrošināšanu" un ir darba ņēmējs (tajā skaitā, mikrouzņēmuma darbinieks), pašnodarbinātais, kurš faktiski veic sociālās apdrošināšanas iemaksas, pašnodarbinātā laulātais, kurš brīvprātīgi pievienojies sociālajai apdrošināšanai.

Tā kā paternitātes pabalsts saskaņā ar likuma "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 3. panta pirmās daļas 4. punktu ir valsts sociālās apdrošināšanas pabalsts, tad minētais ienākums nav aizsargāts no piespiedu atsavināšanas un tas ir novirzāms kreditoru prasījumu segšanai.

[2] Attiecībā uz VID atmaksātā nodokļu pārmaksas novirzīšanu kreditoru prasījumu segšanai norādāms sekojošais. Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 16. panta pirmās daļas 7. punkts noteic nodokļu maksātāja tiesības saņemt pārmaksāto nodokļu summas saskaņā ar konkrēto nodokļu likumiem. Nodokļu maksātājam ir tiesības iesniegt deklarāciju un saņemt atpakaļ pārmaksāto nodokli cita starpā gadījumā, ja taksācijas gada laikā viņam nav piemērots viss likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 12. pantā noteiktais gada neapliekamais minimums.

Maksātnespējas likums nosaka atšķirīgu rīcību ar atgūto parādnieka mantu un parādnieka ienākumiem, līdz ar to ir jānošķir nodokļa pārmaksa, kas veidojusies gadā, kad parādniekam pasludināts maksātnespējas process, no nodokļa pārmaksas, kas veidojusies pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas.

[2.1.] Nodokļu pārmaksa, kas veidojusies pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, viennozīmīgi atbilst parādnieka mantas jēdzienam, neatkarīgi no tā, ka fiziskā persona savas tiesības prasīt nodokļa pārmaksu no nodokļu administrācijas ir izmantojusi jau pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteikto manta, kas iekļaujas parādnieka mantā, pamatojoties uz prasījuma tiesībām pret trešajām personām, ir atzīstama par atgūto mantu, kas ir daļa no parādnieka mantas kopuma (Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 3. punkts). Līdz ar to arī tā manta, uz kuru tiesības fiziskajai personai radušās pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas un ko fiziskajai personai ir tiesības pieprasīt atmaksāt no valsts budžeta, pielīdzināma Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktajai mantai.

Saskaņā ar iepriekš minēto, ja fiziskā persona atgūst nodokļu pārmaksu par laika periodu pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, visa atgūtā manta (nodokļu pārmaksa) novirzāma kreditoriem.

Turklāt būtiski ņemt vērā, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 128. panta ceturtajai daļai bankrota procedūras ietvaros tiek realizēta visa parādnieka manta (tas ir, visa Maksātnespējas likuma 92. pantā minētā manta) un no tās iegūtie līdzekļi tiek novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai. Ņemot vērā Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikto, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir tai skaitā pēc iespējas pilnīgāka kreditoru prasījumu apmierināšana no parādnieka mantas, kārtība, ka parādnieka manta tiek pilnībā novirzīta kreditoru prasījumu segšanai, saglabājas arī saistību dzēšanas procedūras laikā. Tādējādi, ja saistību dzēšanas procedūras laikā fiziskā persona atgūst sev pienākošos mantu, šī parādnieka manta pilnā apmērā tiek novirzīta kreditoru prasījumu segšanai.

[2.2.] Savukārt attiecībā uz nodokļu pārmaksu, uz kuru tiesības radušās pēc fiziskās personas

maksātnespējas procesa pasludināšanas, norādāms, ka Maksātnespējas likumā noteikta sevišķa kārtība rīcībai ar parādnieka ienākumiem. Proti, atšķirībā no parādnieka mantas, kas tiek pilnā apmērā izmantota kreditoru prasījumu segšanai, divas trešdaļas no saņemtajiem ienākumiem parādniekam ir tiesības paturēt savu un apgādībā esošo personu uzturēšanas izmaksu segšanai. Parādniekam ir tiesības pēc saviem ieskatiem rīkoties ar to ienākumu daļu, kas paliek viņa rīcībā, tai skaitā viņam ir tiesības iesaistīties civiltiesiskajā apgrozībā un veikt gan darbības, kas vērstas uz ienākumu gūšanu, gan segt nepieciešamos izdevumus. Šādā gadījumā nodokļa pārmaxa tiks atmaksāta, pamatojoties uz parādnieka veiktām darbībām un īstenotiem maksājumiem (iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksa; samaksas veikšana par saņemtajiem ārstniecības pakalpojumiem; izglītības iestādes sniegto pakalpojumu apmaksā) jau pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas. Ņemot vērā šo apstākli, kā arī faktu, ka nodokļu pārmaxa veidojusies, parādniekam darbojoties ar tiem naudas līdzekļiem, ko saskaņā ar Maksātnespējas likumu viņam ir tiesības paturēt savā rīcībā, nodokļu pārmaxa, uz kuru tiesības radušās pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, atzīstama par parādnieka ienākumiem. Attiecīgi kreditoriem ir novirzāma tikai viena trešdaļa no valsts budžeta saņemtajiem naudas līdzekļiem.

[3] Attiecībā uz apstākli, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa saistību dzēšanas procedūrā personai ir mainīgi ienākumi, norādāms turpmākais.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Jāņem vērā, ka parādniekam ir jāievēro Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā nostiprinātais labticības princips, atbilstoši kuram parādnieks nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 160. panta 2. punktam parādniekam ir pienākums saistību dzēšanas procedūras laikā gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. Vienlaikus atbilstoši Maksātnespējas likuma 161. panta 1. punktam saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas.

Tādējādi fiziskajai personai saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai mēnesī jānovirza viena trešdaļa no faktiskajiem ienākumiem. Vienlaikus atbilstoši Maksātnespējas likuma 160. panta 1. punktam parādniekam ir pienākums veikt maksājumus kreditoriem saskaņā ar tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu.

Fiziskās personas ienākumi īsākā vai garākā laika posmā var atšķirties, tomēr, ja šīs izmaiņas pēc būtības nemaina tiesas jau vienreiz apstiprināto juridisko faktu (saistību dzēšanas plāna izpildes termiņa atbilstību parādnieka ienākumu apjomam), tad tās nav nepieciešams vēlreiz apstiprināt tiesā. Ja saistību dzēšanas plāna grozījumi būtu jāveic katru reizi, kad personai mainītos mēnešalga (piemēram, mainoties valstī noteiktajam minimālās mēnešalgas apmēram) vai ienākumi nelielā apmērā, tas radītu slodzi tiesām, kurām būtu jāapstiprina grozījumi saistību dzēšanas plānā.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 162. panta pirmajai daļai, ja fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes laikā mainās parādnieka ienākumi, viņam ir pienākums sagatavot fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus, mainot šā plāna termiņu un tā ietvaros sedzamo saistību apmēru, proti, grozījumi saistību dzēšanas plānā būtu jāveic tikai tad, ja fiziskās personas

ienākumu apmērs acīmredzami samazinātos vai palielinātos tādā apmērā, ka tas mainītu tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu.

Tādējādi nebūtiski mainoties ienākumu apmēram vai saņemot neregulārus ienākumus, fiziskai personai nav nepieciešams veikt grozījumus saistību dzēšanas plānā, ja rezultātā persona izpilda saistību dzēšanas plānu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. pantam, kā arī Maksātnespējas likuma 161. panta 1. punktam, gadījumā, ja kādā laika periodā parādnieka ienākumi palielinās, fiziskajai personai saglabājas pienākums kreditoriem pārskaitīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, kreditoriem novirzāmo summu aprēķinot no palielinājušos ienākumu apmēra. Tādēļ vienu trešdaļu no palielinājušos ienākumu apmēra parādniekam proporcionāli jāsadala starp kreditoriem.

Norādāms, ka judikatūrā ir atzīts, ja parādnieka ikmēneša ienākumi ir mainīgi, likums neaizliedz parādniekam veikt maksājumu pārrēķinu un labot radušos kļūdu, ja kādā mēnesī kreditoru prasījumu segšanai novirzīti līdzekļi mazāk nekā vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem.⁴⁴

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka tikai tiesas kompetencē ir izvērtēt fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi atbilstoši Maksātnespējas likuma prasībām. Turklāt atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta trešajā daļā noteiktajam, pabeidzot saistību dzēšanas procedūru, lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, pieņem tiesa. Tātad, tiesai, izskatot pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, pieteikums jāizvērtē nevis formāli, bet pēc būtības, kas nozīmē, ka tiesai jākonstatē, ka fiziskā persona ir izpildījusi tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, kā arī veikusi papildu izmaksas kreditoriem.

Par komunālajiem pakalpojumiem⁴⁵

Vēstulē lūgts sniegt viedokli, vai periodā, kad ir uzsākts fiziskās personas maksātnespējas process, mājas pārvaldniekam ir tiesības sniegt prasību tiesā par nesamaksājamiem komunālajiem pakalpojumiem, kas nav maksāti gan pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanas, gan fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā.

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmā daļa noteic, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju.

Tātad, ar brīdi, kad personai tiek pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, tiek nodibināts īpašs tiesiskais statuss, kurš paredz saistību dzēšanu tikai šī procesa ietvaros un izslēdz jebkādu individuālas piedziņas instrumentu izmantošanu. Savukārt kreditors var gūt sava prasījuma apmierinājumu vienīgi maksātnespējas procesa ietvaros, pamatojoties uz kreditora iesniegto un maksātnespējas procesa administratora atzīto prasījumu. Proti, lai kreditors varētu pretendēt uz sava prasījuma apmierināšanu fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, tam saskaņā ar Maksātnespējas likuma 141. pantā noteikto ir jāiesniedz kreditora prasījums.

⁴⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 16. februāra lēmuma Lietā Nr. SPC-5/2017, C-37101714 10. punkts.

⁴⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 13. jūlija elektroniskā vēstule.

Vēršam uzmanību, ka summas, kuras parādnieks nav samaksājis pakalpojuma sniedzējam līdz fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanai, pakalpojuma sniedzējs Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktajos termiņos un kārtībā var pieteikt administratoram kā kreditora prasījumu. Tādējādi šis prasījums līdz ar citu kreditoru prasījumiem atbilstoši Maksātnespējas likuma 147. pantā noteiktajam var tikt apmierināts no parādnieka mantas pārdošanas rezultātā gūtajiem ienākumiem.

Savukārt, atbilstoši Maksātnespējas likuma 172. panta ceturtās daļas 4. punktam, komunālo pakalpojumu maksājumi ir fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešās izmaksas un atbilstoši minētā panta piektajai daļai tās tiek segtas no parādnieka līdzekļiem, ko viņš ir tiesīgs paturēt sev uzturēšanas izmaksu segšanai.

Tajā pašā laikā būtiski ņemt vērā, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. panta pirmajā daļā noteikto, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas. Tātad, pēc tiesas nolēmuma, ar kuru fiziskā persona tiek atbrīvota no atlikušajām saistībām, izpildu lietvedības atjaunošana vai uzsākšana par saistībām, kuras radušās pirms maksātnespējas procesa uzsākšanas un kuras ir pakļautas saistību dzēšanai saskaņā ar Maksātnespējas likuma regulējumu, nav pieļaujama.

Līdz ar to atzīstams, ka komunālo pakalpojumu parādi, kuri radušies līdz fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanai var tikt dzēsti maksātnespējas procesa ietvaros, savukārt kārtējie komunālo pakalpojumu maksājumi kā fiziskās personas maksātnespējas procesa netiešās izmaksas, parādniekam ir pienākums segt maksātnespējas procesa laikā.

5. PARĀDNIKA MANTA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ

Par parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā⁴⁶

Iesniegumā norādīts, ka iesniedzot fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, nepieciešams norādīt parādnieka mantas sastāvu, tajā skaitā parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā. Līdz ar to lūgts sniegt viedokli, ja otram laulātajam, kurš nav parādnieks ir reģistrēta SIA vai arī ir IK un pieder kustama vai nekustama manta, vai šajā gadījumā administrators var vērst piezīmi uz minēto mantu fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvarā.

[1] Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 145. panta pirmo daļu parādnieka mantas pārdošanu maksātnespējas procesa ietvaros nodrošina administrators. Fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros ir pieļaujama tikai tādas mantas pārdošana, kas ir parādniekam piederoša manta saskaņā ar parādnieka rīcībā esošajiem dokumentiem un publiskajos reģistros. pieejamām ziņām. Tai skaitā, maksātnespējas procesa laikā tiek pārdota parādnieka daļa laulāto kopmantā. Attiecīgi administrators saskaņā ar Maksātnespējas likuma 137. panta 3. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas apzina parādnieka mantu un saistības.

Maksātnespējas likuma 138. pants noteic, ka administratoram ir tiesības atsavināt parādnieka mantu. Turklāt atbilstoši Maksātnespējas likuma 143. panta pirmajai daļai kopsakarā ar šā likuma 92. pantu atzīstams, ka jēdzienā "parādnieka manta" ietilpst parādnieka nekustamais īpašums, kustamā manta, tai skaitā naudas līdzekļi, naudas līdzekļi, kas iegūti, atsavinot parādnieka mantu, saskaņā ar šā likuma 93. pantu atgūtā manta, augļi, kas iegūti no parādnieka mantas maksātnespējas procesa laikā, maksātnespējas procesa laikā cita tiesiski iegūtā manta, parādnieka ienākumi, kas gūti fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā. Savukārt Maksātnespējas likuma 94. pants noteic, kas ir trešajām personām piederošā manta.

Viens no fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem ir nodrošināt godprātīgam parādniekam iespēju tikt atbrīvotam no pārmērīga parādu sloga. Līdz ar to, lai nodrošinātu Maksātnespējas likuma 6. panta 7. un 8. punktā nostiprināto atklātības un labticības principu ievērošanu, uz fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas brīdi visām parādniekam īpašuma tiesībām būtu jābūt atbilstošā kārtā nostiprinātām, lai tiesa varētu pieņemt motivētu spriedumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka laulātajam būtu pienākums noteiktā kārtībā darīt zināmu trešajām personām faktu par laulātā atsevišķo mantu, proti, lai šāds apstāklis būtu juridiski saistošs citām personām.

[2] Saskaņā ar Komerclikuma 134. panta trešo daļu SIA ir slēgta sabiedrība, kuras daļas nav publiskās apgrozības objekts.

Tiesa atzinusi, ka kapitāla daļas, kas iegādātas par abu laulāto līdzekļiem, un laulātais ir SIA dalībnieks, tad no viņa par labu otram laulātajam ir piedzenama kompensācija, kas sastāda ½ domājamo daļu no kapitāla daļu vērtības.⁴⁷ Minētais atbilst arī Komerclikuma 186. panta otrajā daļā noteikts ka SIA dalībnieka daļa nav dalāma, tāpat arī akciju sabiedrības akcionāra akcija (Komerclikuma 226. panta otrā daļa).

Kā izriet no Komerclikumā noteiktā, dalībnieks ir svarīgākais subjekts sabiedrībā, jo viņam

⁴⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 26. augusta vēstule Nr. 1-49n/2020/60

⁴⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2006.gada 7.marta spriedums civillietā Nr. C04304103 PAC- 0305.

"pieder" sabiedrība. Vienlaikus sabiedrība nevar nevienam piederēt, jo sabiedrība pati ir patstāvīgs tiesību subjekts (*sk. A. Strupišs, Komerclikuma komentāri III, 2003., 27. lpp., 30. §*). Arī sabiedrības manta pieder tikai un vienīgi pašai sabiedrībai kā pilnīgi patstāvīgam tiesību subjektam – juridiskai personai. Sabiedrības un dalībnieka tiesiskās attiecības balstās uz juridisku fikciju, kamēr pēc sava mērķa un būtības sabiedrība no ekonomiskā viedokļa ir instruments dalībnieka peļņas gūšanai.

[3] Komerclikuma 74. pantā noteikts, ka IK ir fiziskā persona, kurā kā komersants ierakstīta komercreģistrā. Jānorāda, ka IK nepieder fiziskajai personai, bet gan ir komercdarbības veikšanas forma, kuru izvēloties, fiziskajai personai ir pienākums sevi kā IK reģistrēt komercreģistrā. IK par savām saistībām atbild ar visu savu (fiziskās personas) mantu atbilstoši Komerclikuma 76. panta otrajā daļā noteiktajam.

Jāņem vērā, ka Komerclikums nošķir uzņēmumu kā organizatoriski saimniecisku vienību, kurā ietilpst komersantam piederošas ķermeniskas un bezķermeniskas lietas un citi saimnieciski labumi, kas izmantojami komercdarbības veikšanai (Komerclikuma 18. pants), no paša komersanta, kas ir fiziskā persona vai sabiedrība, kas veic saimniecisko darbību (Komerclikuma 1. pants).

Senāta ieskatā, apstākļi, ka fiziskā persona ir ierakstījusies komercreģistrā kā IK un tam kā IK ir nošķirta manta, kas paredzēta komercdarbības veikšanai, ir pietiekami, lai atzītu, ka mantai ir IK mantas statuss. Šādi IK manta ir kvalificējama arī tad, ja to veido manta, kurai pirms tās nodošanas IK komercdarbības veikšanai bija laulāto kopīgās mantas statuss (manta iegūta laulāto kopdzīves laikā Civillikuma 89.panta otrajā daļā paredzētajā veidā). IK mantai vienlaikus nevar būt laulāto kopīgās mantas statuss, jo divi statusi vienai un tai pašai mantai vienlaikus nevar pastāvēt.⁴⁸

Manta, ko viens no laulātajiem nošķīris komercdarbības veikšanai un iekļāvis IK mantā, ir tiesiski norobežota no laulāto kopīgās mantas. IK manta nav iekļaujama laulāto kopīgās mantas sastāvā, nav pakļaujama sadalei kā laulāto kopīgā manta un uz to nav atzīstamas otra laulātā īpašuma tiesības. Vienlaikus minētais neizslēdz laulātā tiesības saņemt atlīdzību par ieguldījumu laulāto kopīgajā mantā pirms tās pārņemšanas uz IK.⁴⁹

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 137.panta 3.punktam pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas administrators apzina parādnieka mantu un saistības. Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka administrators ir tiesīgs veikt tiesiska rakstura pasākumus, lai šo mantu apzinātu un atvasinātu maksātnespējas procesa ietvaros.

Par Maksātnespējas likuma 115.panta ceturtais daļas piemērošanu fiziskās personas maksātnespējas procesā, pārdodot neieķīlāto nekustamo īpašumu⁵⁰

Iesniegumā norādīts, ka fiziskās personas (turpmāk šajā skaidrojumā – Parādnieks) maksātnespējas procesā tika pārdots Parādniekam piederošais neieķīlātais nekustamais īpašums un tika apstiprināts 2020. gada 21. aprīļa Akts par nekustamā īpašuma pārdošanu izolē, un nostiprināts uz ieguvēja vārda. Atsaucoties uz Maksātnespējas likuma 115.panta ceturto daļu, lūgts sniegt skaidrojumu par šādiem jautājumiem:

⁴⁸ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta spriedums Nr. C., SKC-[E]/2019.

⁴⁹ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta spriedums Nr. C., SKC-[E]/2019.

⁵⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 17. augusta vēstule Nr. 1-57n/2020/928

1) vai Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtā daļa ir piemērojama, pārdodot nekustamo īpašumu, kurš nav ieķīlāts?;

2) ja Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtā daļa ir piemērojama, tad piemērojot kuru likuma normu administratora aprēķinā tiek norādīta atlīdzība par izsoles rīkošanu, kā arī kreditoriem izmaksājamā summa? Vai izmaksājamā summa ir jānosaka katram kreditoram atsevišķi vai tiek noteikta kopējā kreditoriem izmaksājamā summa?

[1] Atbilstoši Maksātnespējas likuma 128. panta pirmajai daļai fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot šīs nodaļas (XXIV nodaļa Fiziskās personas maksātnespējas procesa vispārīgie noteikumi) noteikumus.

Maksātnespējas likuma 115. panta pirmā daļa noteic, ja parādnieka manta tiek pārdota izsolē, tās izsole izdarāma un īpašuma tiesības nostiprināmas uz ieguvēja vārda saskaņā ar Civilprocesa likuma noteikumiem par mantas pārdošanu piespiestā izsolē, ja šajā likumā nav noteikts citādi.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 115. panta trešo daļu Civilprocesa likumā noteiktās zvērināta tiesu izpildītāja darbības saistībā ar parādnieka mantas izsoli veic administrators.

No Maksātnespējas likuma 115. panta trešās daļas normas konstrukcijas nepārprotami izriet, ka administratoram, veicot parādnieka mantas izsoli, ir saistoši Civilprocesa likuma noteikumi, kas reglamentē tiesu izpildītāja darbības. Tomēr tas nenozīmē, ka administratora un tiesu izpildītāja darbību saistībā ar parādnieka mantas izsoli regulējumu būtu pamats kvalificēt kā identisku, jo abu minēto amatpersonu statuss un uzdevumi būtiski atšķiras.⁵¹ Tādējādi Civilprocesa likuma noteikumi par parādnieka mantas izsoli uz administratoru attiecas tiktāl, ciktāl viņš veic šo tiesu izpildītājam raksturīgo funkciju⁵², kā arī tiktāl, ciktāl Maksātnespējas likumā ietvertās tiesību normas kā speciālais regulējums nenosaka citādi.

Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtā daļa noteic, ka pēc tam kad izsolē pārdota parādnieka manta, tiesa apstiprinājusi nekustamā īpašuma izsoles aktu vai pieņēmusi lēmumu reģistrēt īpašuma tiesības uz kreditora vārda, kas ir paziņojis par gribu mantu paturēt, administrators sagatavo aprēķinu, kurā norāda izsoles izdevumus, atlīdzību par izsoles rīkošanu, pievienotās vērtības nodokli, ja izsoles cena ar to apliekama, kārtējos nodokļu maksājumus, kas veicami par šo parādnieka mantu par laikposmu no dienas, kad pasludināts maksātnespējas process, līdz tā mēneša pēdējam datumam, kurā stājies spēkā tiesas nolēmums, ar kuru apstiprināta parādnieka mantas izsole, un kreditoriem izmaksājamo summu. Nosolītājs, parādnieks vai kreditori administratora sagatavoto aprēķinu var pārsūdzēt tiesā, kurā ierosināta attiecīgā juridiskās personas maksātnespējas procesa lieta, 10 dienu laikā no aprēķina saņemšanas dienas.

Atbilstoši iepriekš minētajam, ja maksātnespējas procesā tiek pārdots nekustamais īpašums, neatkarīgi no tā vai tas ir juridiskās personas vai fiziskās personas maksātnespējas process un neatkarīgi no tā, vai tas ir ieķīlātais vai neieķīlātais nekustamais īpašums, administratoram ir jāpagatavo aprēķins, kurš sastādāms, ievērojot Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtajā daļā norādīto pozīciju uzskaitījumu. Attiecīgi arī attiecībā uz Iesniegumā aprakstīto gadījumu attiecas Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtās daļas noteikumi.

⁵¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 5. februāra lēmuma Lietā Nr. SKC-1447/2014 motīvu daļas 11.1. punkts.

⁵² Turpat.

[2] Lai gan Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtnā daļa noteic, ka aprēķinā iekļauj atlīdzību par izsoles rīkošanu, tomēr jāņem vērā, ka pastāv atšķirīga kārtība rīcībai ar atgūtajiem naudas līdzekļiem no ieķīlātās parādnieka mantas vai neieķīlātās parādnieka mantas realizēšanas.

Maksātnespējas likuma 171. panta otrā daļa noteic, ka papildus šā panta pirmajā daļā minētajai atlīdzībai administrators bankrota procedūras ietvaros saņem atlīdzību par mantas atgūšanu un pārdošanu tādā apmērā, kāds paredzēts juridiskās personas maksātnespējas procesā. Secīgi administratora atlīdzība nosakāma atbilstoši Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 2. punktam, proti, ja pēc parādnieka mantas pārdošanas plāna sastādīšanas maksātnespējas process tiek turpināts, jo šo procesu ir iespējams finansēt no parādnieka līdzekļiem, administrators atlīdzība no parādnieka neieķīlātās mantas pārdošanas, kā arī no atgūtās parādnieka mantas ir 10 procenti no summas, kas paredzēta izmaksai kreditoriem. Administrators ar kreditoru sapulci vai citu maksātnespējas procesa izmaksu finansētāju var vienoties arī par citu atlīdzības apmēru un segšanas kārtību.

Līdz ar to, ja fiziskās personas maksātnespējas procesā izolē tiek pārdots neieķīlātais nekustamais īpašums, tad izsoles aprēķinā norādāma Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 2. punktā minētā atlīdzība, skatot to kopsakarā ar Maksātnespējas likuma 147. panta pirmajā daļā noteikto.

Proti, kreditoriem izmaksājamo summu ir iespējams noteikt tikai pēc tam, kad ir pabeigta parādnieka mantas atgūšana un pārdošana. Līdz ar to attiecībā uz neieķīlātās mantas realizēšanu administratoram jārikojas atbilstoši Maksātnespējas likuma 147. panta pirmajā daļā noteiktajai kārtībai, proti, pēc parādnieka mantas pārdošanas plāna izpildes tiek sastādīts galīgais bankrota procedūras izmaksu saraksts, nosakot kreditoru prasījumu segšanas kārtību, kā arī pārskatu par saņemtajiem un izlietotajiem naudas līdzekļiem, atbilstoši kuram tiek segti kreditoru prasījumi.

Līdz ar to saskaņā ar Maksātnespējas likuma 147. panta pirmo daļu tikai pēc tam, kad mantas pārdošanas plāns tiek izpildīts, administrators var aprēķināt izdevumu kopējo apmēru, kas savukārt ļauj precīzi aprēķināt administrators atlīdzību un kreditoriem izmaksājamo naudas līdzekļu apmēru un attiecīgi sastādīt fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksu sarakstu.

6. PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS

Par pārrobežu tiesas lēmumu atzīšanu Latvijā⁵³

Iesniegumā lūgts sniegt viedokli par Latvijas Vēstneša portālā iesūtīto jautājumu: "Esmu izgājis maksātnespēju Lielbritānijā, man ir uz notāra apstiprināts tulkojums maksātnespējas sertifikātam- kur man griezties lai to pierēģistrētu Latvijā?"

Informējam, ka kopš 2004. gada 1. maija attiecībā uz pārrobežu maksātnespējas procesu Latvijā ir piemērojams Eiropas Savienības (turpmāk šajā skaidrojumā – ES) regulējums maksātnespējas tiesību jomā, tajā skaitā Padomes regula Nr. 1346/2000. Maksātnespējas procedūrām, kas uzsāktas pēc 2017. gada 26. jūnija, ir piemērojama Eiropas Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848.

Saskaņā ar Padomes regulas Nr. 1346/2000 16. pantu un Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 19. pantu visus nolēmumus, kas sāk maksātnespējas procedūru, ko izdara dalībvalsts tiesa, kurai ir piekritība saskaņā ar 3. pantu, atzīst visās citās dalībvalstīs no brīža, kad tie stājas spēkā procedūras sākšanas valstī. Savukārt saskaņā ar Padomes regulas Nr. 1346/2000 17. panta pirmo daļu un Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 20. panta pirmo daļu nolēmumam, ar ko sāk galveno maksātnespējas procedūru, bez turpmākām formalitātēm ir tādas pašas sekas visās citās dalībvalstīs kā procedūras sākšanas valstī.

Padomes regulas Nr. 1346/2000 16. un 17. pants un Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 19. un 20. pants nodibina universālu principu, kas iekļauj visu parādnieka mantu, kā arī ietekmē visus parādnieka kreditorus. Minētais princips paredz galvenās procedūras un tās seku atzīšanu citās ES dalībvalstīs, kurās atrodas parādnieka manta un kreditori. Regulas garantē šā principa iedarbību, nosakot obligātu un automātisku (*ex lege*) atzīšanu visās ES dalībvalstīs. Turklāt atzīšana ir tūlītēja, t.i., atzīšana notiek, pamatojoties uz Regulu, bez jebkādas vajadzības pārskatīt no jauna vai pārbaudīt procedūras sākšanas valsts nolēmumu, kā arī minētā tiesas nolēmuma spēkā esamībai citā dalībvalstī nav nepieciešamas nekādas turpmākas formalitātes, tajā skaitā publicēšana.

Papildus norādām, ka 2020. gada 31. janvāra pusnaktī pēc Centrāleiropas laika (attiecīgi 1. februārī plkst. 01:00 pēc Latvijas laika) notika Lielbritānijas izstāšanās no ES. Norādām, ka no 2020. gada 31. janvāra līdz 2020. gada 31. decembrim notiek pārejas periods.

Līguma par Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības un Eiropas Atomenerģijas kopienas 67. panta trešās daļas c) apakšpunkts noteic, ka Padomes regulu Nr. 2015/848 piemēro maksātnespējas procedūrām un minētās regulas 6. panta 1. punktā minētajām prasībām ar nosacījumu, ka tiesvedība pamatlietā sāka līdz pārejas perioda beigām.

Maksātnespējas kontroles dienests vērš uzmanību, ka maksātnespējas reģistrs apkopo nozīmīgu informāciju par visiem Latvijā uzsāktiem maksātnespējas procesiem. Attiecīgi personai, kurai pasludināts maksātnespējas process Lielbritānijā, līdz 2020. gada 31. decembrim, nav jāvēršas Latvijas Republikas iestādēs ar lūgumu publicēt ziņas attiecībā uz pārrobežu maksātnespējas procesu maksātnespējas reģistrā. Persona var īstenot savas tiesības, iesniedzot kompetentās institūcijas nolēmumu (par maksātnespējas pasludināšanu/ izbeigšanu) un tā

⁵³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 28. augusta vēstule Nr. 1-49n/2020/61

apliecinātu tulkojumu valsts valodā zvērinātam tiesu izpildītājam, kreditoram vai jebkurai citai fiziskajai un juridiskajai personai, un tas šīm personām ir tikpat saistošs kā tad, ja šo nolēmumu būtu pasludinājusi Latvijas tiesa.

Par pārrobežu maksātnespējas procesa atzīšanu⁵⁴

Iesniegumā norādīts, ka Vācijā tika pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process. Papildus iesniegumā norādīts, ka parādniekam bija divi Latvijas kreditori, kuriem pirms diviem gadiem tika nosūtīts paziņojums par maksātnespējas procesa pasludināšanu. Tajā pašā laikā Latvijas kreditori pārrobežu maksātnespējas procesu neatzīst un informē par esošajiem parādiem Latvijā. Ņemot vērā minēto lūgts sniegt viedokli, kā rīkoties, lai Latvijas kreditori atzītu pārrobežu maksātnespējas procesu.

Latvijā kopš 2004. gada 1. maija ir saistošs Eiropas Savienības regulējums (regulas, direktīvas, lēmumi u.c.), kas attiecas uz jautājumiem par pārrobežu maksātnespējas procesu, tajā skaitā Padomes regula Nr. 1346/2000 (piemērojama maksātnespējas procedūrām, kas uzsāktas pirms 2017. gada 26. jūnija) un Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848 (piemērojama maksātnespējas procedūrām, kas uzsāktas ar 2017. gada 26. jūniju)⁵⁵.

Maksātnespējas kontroles dienests sniedzot viedokli pieņem, ka minētais maksātnespējas process pasludināts pēc 2017. gada 26. jūnija, līdz ar to piemērojama Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848.

Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 19. panta 1. punkts nosaka principu, ka visus nolēmumus, ar ko sāk galveno maksātnespējas procedūru (konkrētajā gadījumā – Vācijas kompetentās institūcijas spriedumu), atzīst visās citās dalībvalstīs no brīža, kad tie stājas spēkā procedūras sākšanas valstī.

Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 19. pants tāpat nodibina universāluma principu, kas sevī iekļauj visu parādnieka mantu, kā arī ietekmē visus parādnieka kreditorus. Minētais princips paredz galvenās procedūras un tās seku atzīšanu citās dalībvalstīs, kurās atrodas parādnieka manta un kreditori. Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848 garantē šā principa iedarbību, nosakot obligātu un automātisku atzīšanu visās dalībvalstīs. Atzīšana ir tūlītēja, t.i., atzīšana notiek, pamatojoties uz Parlamenta un Padomes regulu Nr. 2015/848, bez jebkādas vajadzības pārskatīt no jauna vai pārbaudīt procedūras sākšanas valsts nolēmumu, kā arī minētā tiesas nolēmuma spēkā esamībai citā dalībvalstī nav nepieciešamas nekādas turpmākas formalitātes.

No minētā izriet, ka citās dalībvalstīs nevar apstrīdēt maksātnespējas faktu, nedz arī maksātnespējas procesa norises un izbeigšanas sekas. Arī Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 Preambulas 65. punkts noteic, ka automātiska atzīšana nozīmē, ka procedūras sekas, kas paredzētas procedūras sākšanas valsts tiesību aktos, attiecas arī uz visām citām dalībvalstīm.

Tādējādi, lai dalībvalsts (Vācijas) kompetentās institūcijas (tiesas) nolēmums un tā sekas būtu spēkā Latvijā, Latvijas institūcijām nav jāpieņem lēmums par dalībvalsts kompetentās institūcijas lēmuma atzīšanu, jo šis lēmums ir spēkā Latvijā kopš tā pasludināšanas brīža.

⁵⁴ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 15. oktobra vēstule Nr. 1-55n/2020/401

⁵⁵ Latvijas Republikas Tieslietu ministrija. Pārrobežu maksātnespēja. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/cits/parrobezu-maksatnespeja-1> [aplūkots 15.10.2020]

Vācijas kompetentās institūcijas (tiesas) spriedumam par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu un izbeigšanu piemīt juridisks spēks, kas nodrošina iespēju šo dokumentu izmantot tiesību īstenošanai vai likumisko interešu aizstāvībai visās Eiropas Savienības dalībvalstīs attiecībā uz valsts iestādēm un citām juridiskām un fiziskām personām.

Vēršam uzmanību, ka minētās sekas ir attiecināmas arī uz fiziskās personas maksātnespējas procesiem, kas uzsākti pirms 2017. gada 26. jūnija, pamatojoties uz Padomes regulu Nr. 1346/2000.

Gadījumā, ja Vācijas kompetentās institūcijas (tiesas) spriedums par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu netika nosūtīts kreditoriem un kreditori vēlas iepazīties ar minēto spriedumu, aicinām fizisko personu nosūtīt spriedumu un tā apliecinātu tulkojumu valsts valodā kreditoriem, kuriem šis dokuments ir tikpat saistošs kā tad, ja šo nolēmumu būtu pasludinājusi Latvijas tiesa.

Attiecībā uz ārvalsts kreditoru informēšanas pienākumu norādām, ka Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 53. pants noteic, ka visi ārvalstu kreditori var iesniegt prasījumus maksātnespējas procedūrā jebkādā saziņas veidā, kas ir pieļaujams saskaņā ar procedūras sākšanas valsts tiesībām.

Jāņem vērā, ka viens no Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 mērķiem ir tiesiskās palāvēības un darījumu drošības aizsargāšana pārrobežu maksātnespējas gadījumā. Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848 respektē un aizsargā to kreditoru tiesības, kas atrodas citās dalībvalstīs. Atbilstoši Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 54. panta 1. punktam, tiklīdz kādā dalībvalstī ir sākta maksātnespējas procedūra, šīs valsts tiesa, kurai ir piekritība, vai tās ieceltais administrators nekavējoties informē zināmos ārvalstu kreditorus. Šā panta 2. punkts noteic, ka minētā informācija, ko sniedz ar individuālu paziņojumu, cita starpā ietver termiņus, līgumsodus, kas noteikti attiecībā uz šiem termiņiem, struktūru vai iestādi, kas ir pilnvarota pieņemt prasījumu un citus noteiktos pasākumus. Šādā paziņojumā arī jānorāda, vai kreditoriem, kuru prasījumi ir prioritāri vai nodrošināti ar lietu tiesībām, ir jāiesniedz prasījumi.

Latvijas Republikas Augstākā tiesa savulaik ir norādījusi, ka maksātnespējas procedūras uzsākšana un izbeigšanas sekas nevar ietekmēt kreditoru, kurš nav ticis informēts par maksātnespējas procedūru un kreditora prasījuma pieteikšanu.⁵⁶

⁵⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 26. februāra spriedums lietā Nr. C19056212, SKC-77/2016.

7. CITI AR MAKSĀTNESPĒJAS TIESĪBĀM SAISTĪTI JAUTĀJUMI

Par ieinteresētās personas statusa atzīšanu⁵⁷

Iesniegumā, norādot uz detalizētu faktu izklāstu, lūgts sniegt viedokli par Maksātnespējas likuma 72. panta piemērošanu jautājumā par ieinteresētās personas statusa atzīšanu.

Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā ir noteikts, ka administratoram ir pienākums nodrošināt efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Proti, administratoram maksātnespējas procesā jārikojas normatīvajos aktos piešķirto pilnvaru ietvaros, nodrošinot savas darbības atbilstību spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem un tiesību sistēmai kopumā. Turklāt administratora veiktajām darbībām un pieņemtajiem lēmumiem ir jābūt vēršiem uz maksātnespējas procesā iesaistīto personu tiesisko interešu ievērošanu un procesa mērķa sasniegšanu.

No Maksātnespējas likuma izrietošie pienākumi gulstas uz katru maksātnespējas procesā ieceltu administratoru, neatkarīgi no tā, vai administrators jau sākotnēji tiek iecelts par procesa administratoru vai pēc tam, kad iepriekšējais administrators atcelts. Tādējādi jaunieceltajam administratoram ir pienākums veikt darbības, ko iepriekšējais administrators nav veicis, un pārvērtēt pieņemtus lēmumus, ja ir noskaidroti jauni apstākļi, lai nodrošinātu maksātnespējas procesa efektīvu un likumīgu norisi un mērķu sasniegšanu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 72. panta pirmo daļu, par ieinteresētajām personām attiecībā pret parādnieku atzīstamas šādas personas: 1) parādnieka dalībnieki (akcionāri) vai personālsabiedrības biedri, pārvaldes institūciju locekļi; 2) prokūrists un komercpilnvarnieks; 3) persona, kura sastāv ar parādnieka dibinātāju, dalībnieku (akcionāru) vai personālsabiedrības biedru, pārvaldes institūciju locekļiem laulībā, radniecībā vai svainībā līdz otrajai pakāpei; 4) kreditors, kas atrodas vienā koncernā ar parādnieku.

Turklāt Maksātnespējas likuma 72. panta otrā daļa noteic, ka par ieinteresētajām personām attiecībā pret parādnieku šajā pantā minētās personas ir atzīstamas, ja tās šajā statusā bijušas pēdējo piecu gadu laikā pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas.

Skatot Maksātnespējas likuma 72. pantā ietverto tiesību normu gramatiski, varētu secināt, ka tajā nosaukto ieinteresēto personu pret parādnieku loks ir izsmeļošs, kas savukārt nozīmētu, ka par ieinteresētajām personām pret parādnieku var tikt atzītas tikai fiziskās personas, izņemot 72. panta pirmās daļas 4. punktā minēto gadījumu, kad kreditors – juridiskā persona, atrodas vienā koncernā ar parādnieku.

Tomēr interpretējot Maksātnespējas likuma 72. panta pirmo daļu sistēmiski un teleoloģiski, var nonākt pie cita secinājuma. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 87. panta piektajai daļai, tiem kreditoriem, kuri ir atzīstami par ieinteresētajām personām pret parādnieku, nav balsstiesību kreditoru sapulcē. Acīmredzami likumdevēja mērķis, nosakot šādu ierobežojumu, ir bijis novērst situācijas, kad kreditors emocionālo vai ekonomisko saišu ar parādnieku dēļ pieņem lēmumus (nobalso), kas ir par labu parādniekam, bet kaitē kreditoru kopuma interesēm. Šāds risks var pastāvēt arī gadījumā, ja kreditors ir juridiska persona, bet persona, kurai ir tiesības rīkoties un pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, tas ir, darboties kā pārvaldes institūcijai, ir fiziska persona, uz kuru attiecināms Maksātnespējas likuma 72. pantā minētais.

⁵⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 3. augusta vēstule Nr. 1-57n/2020/880

Minēto apliecina arī tas, ka tiesas savā praksē atsevišķos gadījumos ir paplašinājušas ieinteresētās personas izpratni, atzīstot, ka ieinteresēto personu esamība var tikt konstatēta arī gadījumos, ja fiziskās personas, kas pārstāv vai citādi ir saistītas ar attiecīgajām juridiskajām personām, ir savstarpēji saistītas atbilstoši ieinteresēto personu definīcijai (skat. "Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros", pieejams tīmekļa adresē <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/>).⁵⁸

Tiesu praksē ir atzīts, ka ir pieļaujama Maksātnespējas likumā norādītā termina "ieinteresētās personas" paplašināta interpretācija gadījumā, ja darījums slēgts nevis tieši ar kādu no personām, kas atbilst ieinteresētās personas definīcijai, bet gan ar juridisko personu, ar kuru ir saistīta ieinteresētā persona, jo atbilstoši Civillikuma 1410. pantam juridiskās personas darījumus slēdz caur saviem likumiskajiem pārstāvjiem un bez likumisko pārstāvju līdzdalības juridiskā persona savu darījumspēju nevar īstenot.⁵⁹ Līdz ar to juridiska persona nepastāv pati par sevi, bet tās darbību realizē konkrētas fiziskas personas.

Juridiskā persona ir juridiska fikcija, aiz kuras katrā gadījumā atrodas fiziskas personas, kuras to organizē, vada vai kontrolē. Līdz ar to, darījumi, kas slēgti starp juridiskajām personām, ir uzskatāmi par slēgtiem ar ieinteresētajām personām vai šo personu labā, ja fiziskās personas, kas pārstāv vai citādi ir saistītas ar attiecīgajām juridiskajām personām, ir savstarpēji saistītas atbilstoši ieinteresēto personu definīcijai.

Ņemot vērā iepriekš minēto, pastāv risks, ka kreditors varētu darboties pretēji parādnieka un kreditoru interesēm. Līdz ar to, arī šāds kreditors būtu pakļaujams ierobežojumiem, ko rada ieinteresētās personas statuss, tai skaitā, aizliegums balsot kreditoru sapulcē. Arī Augstākā tiesa, interpretējot ieinteresētās personas atzīšanu norāda, ka riska faktors var īstenoties caur fizisko personu.⁶⁰ Līdz ar to, lai izslēgtu riska faktoru, pastāvot likumdevēja noteiktajām pazīmēm arī gadījumā, kad pret parādnieku pastāv ieinteresētās fiziskās personas ietekme uz kreditoru, tas būtu atzīstams par ieinteresēto personu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 64. panta pirmās daļas 1. punktu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administratoram ir visas normatīvajos aktos, parādnieka statūtos vai līgumos paredzētās pārvaldes institūciju tiesības, pienākumi un atbildība, kā arī saskaņā ar Maksātnespējas likuma 87. panta pirmo daļu, katra kreditora balsu skaitu kreditoru sapulcē nosaka administrators.

Līdz ar to jautājuma par ieinteresētās personas statusa atzīšanu ietilpst ekskluzīvā administratora kompetencē.

Par administratora tiesībām⁶¹

Iesniegumā norādīts, ka administrators ir pieprasījis komersantam (lidsabiedrība) ziņas par fiziskās personas veiktajiem lidojumiem. Administrators norādījis ziņu pieprasīšanas mērķi – pārbaudīt, vai parādnieks ir sniedzis patiesas ziņas, norādot Latviju par savu galveno interešu centru. Administrators uzsvēris, ka Maksātnespējas likuma 130. panta 1. punkts noteic, ka fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams vai pārtraucams personai, kura pēdējo triju

⁵⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 3. novembra vēstule Nr. 1-49n/2020/75

⁵⁹ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009. gada 28. janvāra spriedums lietā Nr. SKC – 34.

⁶⁰ Augstākās tiesas Civillietu palātas 2013. gada 19. novembra spriedums Nr.C06067710.

⁶¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2020. gada 3. augusta vēstule Nr. 1-57n/2020/880

gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa ir sniegusi apzināti nepatiesu informāciju saviem kreditoriem.

Ņemot vērā iepriekš minēto, komersants lūdzis sniegt viedokli vai, sniedzot ziņas administratoram, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 27. un 137. panta 12. punktu, komersants rīkosies atbilstoši datu aizsardzības prasībām.

Ņemot vērā iepriekš minēto, lūgts Maksātnespējas kontroles dienestam sniegt viedokli par Maksātnespējas likuma 27. panta interpretāciju, proti, par administratora tiesībām pieprasīt un saņemt informāciju no komersanta (lidsabiedrības).

Papildus lūgts sniegt viedokli par to, vai administratora norādītais informācijas pieprasīšanas mērķis – noskaidrot, vai parādnieks ir sniedzis patiesas ziņas, norādot Latviju par savu galveno interešu centru, var tikt sasniegts, pieprasot informāciju vienam komersantam (lidsabiedrībai).

Fiziskās personas maksātnespējas process ir veids, kā persona administratora uzraudzībā un maksātnespējas procesu reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā var atjaunot maksātspēju un pēc saistību dzēšanas procedūras beigām tikt atbrīvota no parādsaistībām. Tomēr, šādu tiesisko aizsardzību var baudīt persona, kura pati ir bijusi godprātīga un uz kuru nevar attiecināt Maksātnespējas likumā noteiktos ierobežojumus.

Maksātnespējas likuma 130. panta un 153. pantā minēto maksātnespējas procesa ierobežojumu pamatā ir starptautiskā praksē plaši akceptēts princips, ka "otrā iespēja" pienākas tikai labticīgiem parādniekiem. Tā kā parādnieka atbrīvošana no pārmērīgām saistībām notiek, kreditoriem zaudējot nesegtos prasījumus pret parādnieku, būtu netaisnīgi no kreditoriem prasīt šādu pametumu, ja parādnieks ir nelabticīgs.⁶²

Pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas, parādnieka godprātības izvērtējums attiecībā uz nepatiesas informācijas sniegšanu ir izdarāms tālākā maksātnespējas procesa gaitā, kad administratoram ir jāveic darbības attiecīgo apstākļu noskaidrošanai un, administratoram konstatējot, ka pastāv maksātnespējas procesa ierobežojumi atbilstoši Maksātnespējas likuma 130. pantam, maksātnespējas process ir izbeidzams likumā noteiktajā kārtībā.

Savukārt likumdevējs ir piešķīris administratoriem Maksātnespējas likuma 27. pantā noteiktās tiesības pieprasīt un saņemt informāciju, lai administrators nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu.

Līdz ar to administrators atbilstoši Maksātnespējas likumā piešķirtajai kompetencei izvērtē, kādu informāciju ir nepieciešams pieprasīt konkrētu apstākļu noskaidrošanai un attiecīgi vērsas pie konkrētas kompetentās personas vai institūcijas. Lai arī Maksātnespējas likuma 27. panta pirmās daļas 3. punktā nav sniegts detalizēts kompetento personu un institūciju uzskaitījums, tomēr izšķirošais apstāklis ir minēto subjektu rīcībā esošā informācija, kas saistīta ar fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi. Tā, piemēram, konkrētajā gadījumā administratora pieprasījums un tā pamatojums attiecas uz apstākļu noskaidrošanu saistībā ar fiziskajai personai noteikto galveno interešu centru Latvijā un, neapšaubāmi, tikai administratora rīcībā ir informācija, kādēļ konkrētajā gadījumā viņam ir būtiski saņemt informāciju no viena komersanta (lidsabiedrības).

Saistībā ar minēto būtiski uzsvērt, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta 4.³ daļai Latvijai ir piekritība uzsākt Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 1. punktā noteikto

⁶² Civilprocesa likuma komentāri. II daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā.- Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 515. lpp.

maksātnespējas procedūru. Par šo tiesas lēmumu parādnieks vai kreditors saskaņā ar Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 5. pantu var iesniegt blakus sūdzību 30 dienu laikā no lēmuma pasludināšanas dienas. Blakus sūdzības iesniegšana neaptur maksātnespējas procedūras uzsākšanu. Tādējādi tiek nodrošināts, ka maksātnespējas process, kas pasludināts uz parādnieka tiesai sniegtas informācijas pamata, var tikt izbeigts, ja kreditori iesniedz ziņas un pierādījumus, kas pamatoti norāda uz parādnieka galveno interešu centra atrašanos citā dalībvalstī. Tomēr administrators neietilpst to subjektu lokā, kuram ir tiesības apstrīdēt šādu tiesas lēmumu, bet šāds lēmums neizslēdz iespēju, ka administrators, sākot pildīt amata pienākumus parādnieka maksātnespējas procesā, konstatē apstākļus, kuri rada pamatotas šaubas par parādnieka godprātību saistībā ar nepatiesas informācijas sniegšanu attiecībā uz parādnieka galveno interešu centra atrašanos citā dalībvalstī. Tādā gadījumā administratoram ir pienākums šādus apstākļus pārbaudīt un, ja pēc saņemtās informācijas apstiprinās fakts, ka parādnieks ir sniedzis nepatiesu informāciju, tad administratoram ir pamats rīkoties atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁹ panta pirmajai un otrajai daļai, kura noteic, ka pēc administratora pieteikuma tiesa lemj par bankrota procedūras izbeigšanu un pieteikumā par bankrota procedūras izbeigšanu administrators norāda bankrota procedūras izbeigšanas pamatu. Attiecīgi saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²⁹ trešo daļu tiesa izbeidz bankrota procedūru, ja konstatē ierobežojumus fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai.

Rezumējot iepriekš minēto Maksātnespējas kontroles dienests uzskata, tā kā administratoram ir pienākums izvērtēt, vai attiecībā uz fiziskās personas maksātnespējas procesu nepastāv Maksātnespējas likuma 130. pantā noteiktie ierobežojumi un administrators ir kompetents patstāvīgi izlemt, kāda informācija ir nepieciešama konkrētu apstākļu noskaidrošanai, tad vēršanās pie viena komersanta (lidsabiedrības) ar pamatotu informācijas pieprasījumu ir samērīga ar Maksātnespējas likumā noteiktajām administratora vispārīgām tiesībām pieprasīt informāciju.